

DE WERELD VAN MORGEN

ALGEMENE INLEIDING EN VERANTWOORDING.

In de wereld van morgen zullen volken, rassen, kulturen en religies elkaar steeds vaker en steeds nader ontmoeten. In de vervulling van de natuurlijke en derhalve allen opgelegde taak van opbouw van een gelukkige samenleving, waarin ieder zichzelf kan zijn en allen elkaar aanvullen, zullen de volkeren moeten samenwerken.

Hoe zal de wereld van morgen daartoe worden gevormd? Wie om zich heen ziet en zich bewust is van de sociale ellende, die tot ons komt uit de ontwikkelingsgebieden en van de nog gevaarlijker geestelijke ellende der kommunistische wereld, beseft, dat de opbouw van een gezonde en gelukkige samenleving geen gemakkelijke taak zal zijn, noch ook een taak van korte duur. Hij beseft tevens, dat hier alles samenhangt en dat ook de stoffelijke welvaart niet voor enkele volken gereserveerd kan blijven. Hij beseft verder dat in een gezonde en gelukkige samenleving, die een ware gemeenschap moet vormen, aller geluk slechts hecht is gefundeerd, indien het steunt op de hiërarchie der levenswaarden, verbonden met het besef van gelijkwaardigheid naast bijzonderheid der volkeren en rassen. In zulk een gemeenschap wordt aller geluk slechts bevestigd en vervolmaakt, indien de onderscheidingen naar religie en levensbeschouwing worden aanvaard volgens het gebod der liefde tot de evenmens, en de poging tot herschepping daarvan in eenheid volgens het gebod van die liefde wordt betracht.

SAMENWERKING.

Hoe kan de wereld van morgen worden gemaakt tot een gemeenschap van waarachtig levensgeluk? Dit is de vraag, die talloos velen, in het bijzonder ook de politieke partijen, bezig houdt en waarop zij een antwoord willen geven. Dat antwoord is afhankelijk van wat men ziet als waarachtig levensgeluk en van wat men ziet als de middelen daartoe. Het karakter, de eigen aard, van een politieke partij wordt immers bepaald door dat antwoord en door de levende uitbeelding van dat antwoord.

De K.V.P. weet, dat ook andere politieke partijen zich bewegen naar de wereld van morgen als naar een gemeenschap van waarachtig geluk. Dit streven van politieke partijen rondom haar ervaart de K.V.P. als onderling verschillend naar inzicht en middelen. In aansluiting daarop ziet zij het karakter, de eigen aard dier politieke partijen als van de hare verschillend en soms zelfs tegenstrijdig. In het besef, dat haar eigen inzichten en middelen slechts tot volle wasdom en doelmatigheid kunnen komen in kontakt met die van anderen, voelt zij zich gedrongen tot samenwerking en ontmoeting met anderen. Waar de grondslag der K.V.P. ligt verankerd in het christendom, kan haar samenwerking zich uitstrekken tot alle politieke partijen, die in het kader van die samenwerking zich de facto laten leiden door de grote christelijke levenswaarden. Uiteraard zal de geneigtheid tot samenwerking zich allereerst richten op de politieke partijen, wier grondslagen aan dezelfde Bron zijn ontleend, of wier maatschappelijke opvattingen de aanwezigheid van christelijke levenswaarden doen veronderstellen. Voor zover samen-

werking met anderen niet mogelijk is, streeft de K.V.P. de ontmoeting na, indien deze zich kan voltrekken binnen het kader van de geestelijke vrijheid van de mens.

EIGEN AARD.

De K.V.P. richt zich op de Evangelische levenswaarden. Zij streeft een politiek na, die voortvloeit uit de maatschappelijke en staatkundige beginselen, waaraan de christelijke levens- en wereldbeschouwing ten grondslag ligt, die overeenstemt met de voorlichting door de Kerk verstrekt over deze beginselen en hun uitwerking en die gevoerd wordt in de geest van christelijke liefde, rechtvaardigheid en waarachtigheid. Derhalve staat de K.V.P. bij de zorg voor de toestand van algemeen welzijn, zijnde het doel van de Staat, altijd voor ogen, dat de objektieve zin van het staatsleven steeds uitmondt in de dienstbaarheid aan de geestelijke waardigheid en vervolmaking van alle burgers. Veranderingen in het staatkundig leven — of zij nu betreffen de menselijke relaties tot de stoffelijke wereld, de onderlinge menselijke verhoudingen of die van en tot de verschillende sociale groepen — betekenen dus voor de K.V.P. uitsluitend dan vooruitgang als zij de ontplooiing van de menselijke persoon bevorderen. Daarbij zullen allen, die deelhebben aan de menselijke samenleving, tot die ontplooiing moeten kunnen geraken. Waar alle staatkundig handelen derhalve moet uitvloeien in de bevordering van de geestelijke waardigheid en vervolmaking der burgers, daar dienen zich de normen aan der christelijke rechtvaardigheid en liefde. De K.V.P. is van oordeel, dat in de verhoudingen der mensen onderling, zowel als in de gemeenschapsverhoudingen de liefde der broederschap van het christendom steeds meer op de voorgrond dient te worden geplaatst. Ook de liefde immers ontwikkelt het recht en schept het recht. Dit laatste niet in de zin, dat deze liefde wijziging brengt in wat objektief en in zichzelf genomen rechtvaardig of onrechtvaardig is. Echter wel in de zin, dat zij in het beschouwen van wat voor allen bereikt moet worden, voortdurend nieuwe gerechtigheid ontdekt, terwijl bovendien deze liefde in het bestrijden der storende omstandigheden voortdurend nieuw recht oproept. Aldus wordt verwekt een politiek van hart en vurigheid in Evangelische stijl, een politiek die de functie der stoffelijke welvaart en der cultuur mede zoekt in de ontwikkeling van de geestelijke waardigheid en vervolmaking van de mens in zijn opgang naar het volmaakte geluk, dat in God ligt.

I. De internationale samenleving.

1.

De hoogste taak der internationale politiek is de verwezenlijking van de waarachtige vrede. Waarachtige vrede is de veilige rust, die voortvloeit uit een juiste internationale orde. Ware deze orde aanwezig, Nederland zou geen behoefte hebben aan een eigen gewapende macht. De oorlogsdreiging en de agressieve politiek van het imperialistisch kommunisme verplichten ook ons land echter door het middel van machtsvenwicht het wapengeweld en de steeds brutaler machts- en landshonger van dat kommunisme te bedwingen. Nederland is verplicht — ook omwille van zijn eigen vrij bestaan — militair met andere vrije landen samen te werken om dat machts-

evenwicht in stand te houden. Nederland blijft daarom een toegewijd lid van het Atlantisch bondgenootschap. Indien het kommunisme zijn imperialistische zin tot overheersing kan intomen, zal zakelijk inzicht voeren tot machtsevenwicht op zo laag mogelijk militair niveau. Ontwapening (en primair nucleaire ontwapening) gelijkelijk van beide zijden onder effectieve internationale controle kan en zal dan moeten worden verwezenlijkt. Algemene en complete ontwapening van beide partijen is daarbij het ideaal, dat verwezenlijkt kan worden bij de intrede van een ware internationale rechtsorde.

2.

Is het thans nog noodzakelijk kommunistisch wapengeweld en usurpatie te keren door een Atlantisch bondgenootschap, een waarachtige vredespolitiek veronderstelt veel meer dan dat. Bevorderd zal moeten worden een internationale rechtsorde, die gebruik van geweld tussen volken uitbant en in het verkeer der volken beslissingen weet te treffen en door te voeren op gronden van overleg, recht en broederschap.

Zulk een rechtsorde moge in theorie steeds denkbaar zijn, de praktische verwezenlijking er van is gebonden aan de voorwaarde, dat aan ieder land en aan ieder volk de mogelijkheid wordt geboden tot de noodzakelijke economische en maatschappelijke ontwikkeling te geraken. Gebeurt dit niet, dan dreigt de ontmoeting der volkeren een desnoods genadeloze belangenstrijd te worden; gebeurt dit wel, dan is een ordelijk schikken in aller samenwerking tot aller ontwikkeling mogelijk.

3.

Aller samenwerking tot aller ontwikkeling dient uit te gaan van het respect voor de waarde en waardigheid van de menselijke persoon. Als gevolg daarvan dienen niet als deklaratie, maar als taakstelling te worden aanvaard de fundamentele rechten van de mensen op leven en levensonderhoud, gewetensvrijheid en vrijheid van godsdienst, ontwikkeling, medische zorg en partikuliere eigendom. De volledige verwezenlijking van die taakstelling vraagt wellicht generaties. De realiteit gebiedt er ons rekenschap van te geven, dat bijna twee-derde deel van de mensheid nog in een staat van ondervoeding leeft. De realiteit gebiedt tevens te bedenken dat — alle tegenwoordige hulp ten spijt — de economische groei der ontwikkelingslanden nauwelijks gelijke tred houdt met de bevolkingsgroei. Kernprobleem is daarom de economische groei op te voeren tot economische vooruitgang en de economische vooruitgang om te zetten in ordelijke sociale relatiteiten, op basis waarvan het geestelijke welzijn der volken hoger vlucht nemen zal, indien althans de zedelijke integriteit wordt bewaard en ontwikkeld.

Uit deze overwegingen trekt de K.V.P. de konklusie, dat de samenwerking van allen tot ontwikkeling der wereld het belangrijkste vraagstuk is. Wij zullen daarbij de moed dienen op te brengen in geheel andere dimensies te denken dan tot nu toe het geval was. Derhalve is de K.V.P. van oordeel, dat de samenwerking tot aller ontwikkeling — zowel in een program op lange als op korte termijn — zal moeten worden gekenmerkt door:

1. veelzijdigheid van middelen;
2. ruimhartigheid bij het geven en in het ontvangen;
3. doelmatigheid vooral in de ontwikkeling der landen, maar ook in hun ondersteuning.

4.

De Atlantische samenwerking zal zich voortdurend moeten aanpassen aan de veranderde omstandigheden, maar meer nog het mondiaal karakter van haar opdracht steeds beter dienen te beseffen. In haar kader immers bevindt zich het overgrote deel der geestelijke kracht en materiële rijkdom, waardoor de ontwikkeling der wereld naar de fundamentele mensenrechten kan worden verwezenlijkt. Zo duidelijk is de macht van haar geestelijk en stoffelijk bezit, dat welhaast van een roeping moet worden gesproken. Meer nog dan de samenwerking op militair terrein kan de samenwerking op ideologisch, politiek, economisch en cultureel gebied de wereldvrede dienen. Bevorderd dient daarom te worden de uitbouw van de N.A.V.O. en de O.E.S.O. tot een volwaardige Atlantische samenleving.

De wijzigingen daartoe in de organisatievorm behoren te worden aanvaard. In deze samenleving zullen de Europese landen, onderling verenigd, hun plaats innemen.

De groei van het verenigd Europa in de breedte, door toetreding van zoveel mogelijk vrije Europese landen, en in de diepte, door steeds nauwer samenwerking op alle terreinen van het maatschappelijk leven en het tot standbrengen van de politieke eenheid, blijft niet alleen van levensbelang voor Europa doch ook een gewichtige faktor voor de wereldontwikkeling en de wereldvrede. In het bijzonder zal moeten worden verwezenlijkt — en wel op zijn minst en met behoud en vervolmaking der communautaire samenwerking — het politieke overleg tussen de gezamenlijke regeringen. Evenzeer zal de democratische controletaak en daardoor het effectief verwezenlijken van het politieke overleg der gezamenlijke volken in een rechtstreeks gekozen Europees parlement tot verdere ontwikkeling behoren te worden gebracht. Dit laatste is van zulk overwegend belang, omdat speciaal in de parlementen leven de volken, vertegenwoordigd door de mensen die hun overtuigingen belichamen en de dragers van morele en politieke beginselen zijn.

In de christen-demokratische fractie vooral ontmoeten elkaar en werken samen de dragers van christelijke beginselen ten aanzien van gezin, kinderen, arbeider en werkgever, rechtvaardigheid en broederliefde. Bij hen berust op de eerste plaats de verantwoordelijkheid het Europa van morgen te vormen tot een gemeenschap van geluk naar christelijke orde. De christen-demokratische samenwerking in het Europese kader zal tenslotte voorbeeld en stimulans behoren te zijn voor een geleidelijk toenemend overleg tussen alle christen-demokraten in alle internationale vraagstukken.

II. De nationale samenleving.

Uiteraard zal de aandacht in het bijzonder moeten uitgaan naar de fundamentele goederen, die voor de persoonlijke waardigheid en vervolmaking van de mens in het algemeen noodzakelijk zijn. Bezielde door de liefde der christelijke broederschap zal men de beschikking

over en het gebruik van deze goederen dienen te formuleren als algemene rechten. Redenerend vanuit de feitelijkheid, dat men eerst menswaardig moet kunnen bestaan, wil men tot geestelijke ont-plooiing kunnen komen, dienen deze algemene rechten zich in deze volgorde aan:

- A. Recht op een stoffelijke welvaart, overeenstemmend met het peil der goederenvoortbrengst, voor ieder die tot werken bereid is.
- B. Recht op gezondheidszorg voor ieder, binnen de wetenschap-pelijke en technische mogelijkheden.
- C. Recht op ontwikkelingsmogelijkheden, voor ieder, overeenkom-stig zijn aanleg.

De optimale zorg voor deze fundamentele goederen behoort op de meest doelmatige wijze te geschieden. Een zo goed mogelijke zelf-werkzaamheid en een zo groot mogelijke eigen verantwoordelijkheid zijn als de elementaire factoren van de sociale doelmatigheid te beschouwen. De toepassing waar mogelijk van de zelfwerkzaamheid en de eigen verantwoordelijkheid van personen en groepen zal daar-om uitgangspunt moeten zijn van alle door de overheid te treffen voorzieningen.

A. Welvaart voor allen in een de mens waardig arbeidsbestel.

1.

Hoezeer en hoe terecht men ook moge verlangen, dat de overheid tot overtuigende stimulering komt van het kulturele en zedelijke peil der gemeenschap waarbinnen de mens moet leven, het getuigt slechts van onbegrip voor de taak van de Staat, die in de tijdelijke orde ligt, te ontkennen dat de bevordering der stoffelijke welvaart en der sociale harmonie aan de basis zijner aktiviteit ligt. Daarom mag een overvloedige voortbrengst, die de stoffelijke grondslag is van de volksrijkdom, niet worden verwaarloosd. Zij dient integendeel krachtig te worden versterkt door het verrichten van de daar-toe noodzakelijke investeringen. Dit geldt — gelet op de West-Europese welvaartsontwikkeling — in het bijzonder voor de toekomst van ons eigen land, dat b.v. in vergelijking tot West-Duitsland zowel een relatief sterker groeiende jeugd als uitgebreider bejaardental, als achterliggende industrialisatie kent. Onze investeringsopdracht is dus niet licht, want onze werkgelegenheids- en welvaartsopdracht voor groeiend Nederland is zwaar. De bekende en onder menig op-zicht gelukkige spanning op de arbeidsmarkt mag ons daarbij niet verblinden. Wij hebben niet alleen de werkgelegenheidsopdracht voor groeiend Nederland, wij hebben óók de welvaartsopdracht te ver-vullen, en beide in het terzake steeds hoger opgevoerde kader van West-Europa.

Op het gebied der investeringen heeft Nederland ook om andere redenen een bijzonder zware taak.

De Delta-werken! De infra-struktuur der ontwikkelingsgebieden in Noord en Zuid! Onze woningen, onze scholen en kerken, noodzake-lijke en gedurfde verkeersvoorzieningen, voorzieningen voor kultuur, sport en rekreatie! Het meest spreekt daarbij tot onze fantasie,

maar ook tot ons geweten, het nog immer schreeuwend tekort aan woningen en de noodzakelijke aanpassing daarvan aan eigentijdse eisen. Investeren brengt mee: sparen, niet te hard van stapel lopen met de konsumptie, niet onbezonnen omspringen met vermindering van de arbeidstijd. Alles kan niet ineens; wat uit de lengte wordt gehaald, kan niet nog eens uit de breedte komen!

Wij moeten kiezen tussen de uiterst denkbare konsumptieve welvaart-nu, met het dreigement van in Europees kader achterblijvende konsumptie-straks, en een redelijke doch wat mindere konsumptieve welvaart-nu met een doorstoten naar forse welvaart in Europese verhoudingen straks.

De K.V.P. kiest welbewust het laatste. Zij wenst een investeringsbeleid dat, uiteraard blijvend binnen het raam der conjuncturele omstandigheden, de werkgelegenheid en de welvaart der jeugd, inbegrepen de gezinsvorming, dus de woonruimte op duidelijke wijze dient.

De vraag rijst ook: wie zal investeren? Zal de Overheid het doen? Akkoord voor wat betreft openbare werken en bestuurlijke diensten. Akkoord ook voor wat betreft tijdelijke investeringen in projekten, die in het algemeen belang noodzakelijk zijn en waarvoor onvoldoende partikuliere middelen direkt zijn te verkrijgen. De K.V.P. wenst echter, dat het overgrote deel der investeringen uit de partikuliere sektor komen zal. Dit komt overeen met de feitelijke situatie in Nederland en dat is gelukkig. Daarmede is echter de gestelde vraag niet afgedaan, want de K.V.P. wenst evenmin een maatschappij waarin de investeringen geschieden uit de kapitalen van slechts enkelen. Zo veel mogelijk burgers moeten aan de dekking der kapitaalbehoeften van onze maatschappij deelnemen. Dit brengt mede, dat men voldoende inkomen moet hebben om er aan te kunnen deelnemen. De verhoudingen op dit stuk vertonen in ons vaderland naast verheugende ook minder gunstige aspecten. Wij weten, dat een klein derde deel der jaarlijkse investeringen op rekening komt van de verzekerings- en spaarfondsen. Dit is deels verheugend, omdat de brede massa van de burgers, vooral dank zij de bedrijfs- en ondernemingspensioenfondsen, daarin een indirekt aandeel heeft. Een klein twee-derde deel komt uit de bedrijven en gezinnen. Hoe ligt hier het aandeel van de mensen met de middelmatige en lagere inkomens? Met zekerheid mogen wij zeggen: niet gunstig! De reden daarvan is voor het overwegende deel te wijten aan „het niet kunnen deelnemen” van deze categorieën, die ondertussen de grote massa van het volk uitmaken. Dit betekent, dat er nog steeds geen goed gespreide welvaart in Nederland bestaat en dus eigenlijk nog steeds geen algemene welvaart. In zijn Pinksterrede van 1941 heeft Paus Pius XII de volgende duidelijke woorden gesproken: „De economische rijkdom (welvaart) van een volk bestaat eigenlijk niet in de overvloed van de voortgebrachte goederen, maar wel in het feit, dat deze daadwerkelijk de stoffelijke grondslag leggen, die benut dient voor een deugdelijke ontplooiing der burgers”. Hiervan overtuigd, wil de K.V.P. die maatregelen treffen, welke efficiënt de sociaal-economische democratie bevorderen. De K.V.P. ziet als middelen daartoe de krachtige opbouw en uitbouw van het stelsel van de partikuliere eigendom en het op ordelijke wijze doen deelnemen der werknemers aan de verantwoordelijkheid en de zeggenschap in het bedrijfsleven.

Deze twee, door de eisen van de wereld van morgen geboden structuurwijzigingen, behoren wezenlijk tot de grote en grootse opgaven, waarvoor wij ons gesteld zien. Structuurwijzigingen, die niet in één parlementaire periode volledig gerealiseerd kunnen worden, maar welke wij systematisch moeten uitbouwen in een tempo, dat evenredig is aan het belang van deze zaken.

2.

Door een goed gespreide welvaart, dus door een ware algemene welvaart, komt de mens (en bedoeld is dan ook de categorie met de lagere en middelbare inkomens) niet slechts tot zijn bijdrage in de economisch noodzakelijke investeringen. Hij legt daardoor mede het fundament van zijn maatschappelijke zelfstandigheid, op welk fundament hij door geestelijke ontwikkeling voortbouwen kan aan zijn deugdelijke persoonsontplooiing. Is het stelsel van de partikuliere eigendom het juiste middel om die maatschappelijke zelfstandigheid te bereiken? Is het stelsel van de partikuliere eigendom een juist middel ter bereiking van de sociale democratie? De K.V.P. beantwoordt deze vragen bevestigend. Zij acht het een dwaling de eigendom op te delen in de twee-deling „kollektieve” eigendom en strikt „individuele” eigendom. De partikuliere eigendom dient evenals in het verleden verschillende eigendomsmanifestaties te bevatten.

De moderne opdracht voor de wereld van morgen is de partikuliere eigendom te konstrueren in variante vormen, die doelmatig zijn voor de maatschappelijke zelfstandigheid van de mens in de moderne verhoudingen. De opdracht aan de partikuliere eigendom gesteld, is dus een doelmatigheidsopdracht, mede gericht op de sociale zelfstandigheid der burgers. Die opdracht formuleert de K.V.P. als volgt:

„Indien het voorwerp van eigendom zich niet verzet tegen het individuele partikuliere bezit, dan verdient het individuele bezit voorrang; indien dit wel het geval is, dan verdient een bezitsvorm van meer privaas karakter voorrang op een vorm van minder privaas karakter”.

Hiermede is het subsidiariteitsbeginsel geprojekteerd op de partikuliere eigendom. Welke is nu de norm om uit te maken in hoeverre gestreefd moet worden naar meer of minder gepartikulariseerd bezit? Die norm acht de K.V.P. te zijn het grondbeginsel van ons goederenstelsel, dat valt te omschrijven als:

„de stoffelijke goederen zijn in de éérste plaats bestemd om te voorzien in de behoeften van alle mensen en van ieder onder hen; alle andere doeleinden zijn ondergeschikt aan dit éérste beginsel”.

Dit grondbeginsel voert tot de opbouw van een stelsel van partikuliere eigendom, waarin het méér private bezit slechts dán voorgaat, indien niet aantoonbaar is, dat ten behoeve van alle burgers of ten behoeve van allen in een bepaalde groep het minder private bezit voorrang dient te hebben. Dit grondbeginsel voert tot die harmonie in de verschillende vormen van bezit, welke nodig is om de maatschappelijke zelfstandigheid van alle burgers en voor ieder onder hen zo goed mogelijk te verzekeren.

Op grond hiervan en nader gericht door haar zin voor broederliefde en recht stelt de K.V.P. als centrale punten van haar op waarachtige volkswelvaart gericht beleid:

1. Speciale zorg voor de zwaksten in ons economisch en sociaal bestel, dus ruimhartige voorzieningen voor hen, die niet werken kunnen of minder valide zijn. Die zwaksten zijn, naast vele grote gezinnen: de weduwen en wezen, de bejaarden met alleen het algemeen ouderdomspensioen, de invaliden, de zorgkinderen, de mindervaliden, diegenen der loontrekkenden en zelfstandigen wier inkomen duidelijk ontoereikend is voor deelname aan het zich globaal demonstrerende konsumptie-patroon.
2. Een brede, in beginsel zelfs algemene spreiding van individueel bezit. Daarbij valt te bedenken, dat de beloning voor economisch verantwoorde arbeid slechts dán ten volle rechtvaardig kan worden geacht, als zij — door middel van overleg en zuinigheid — ruimte tot sparen laat. De vorming van verbreid bezit dient daarenboven door andere middelen te worden gestimuleerd, o.m. door nader uit te werken systemen, waardoor de werknemers een aandeel in de toeneming der investeringen krijgen.
3. Sociale zekerheid voor de gezinnen van zelfstandigen zowel als van loontrekkenden. Daartoe uitbreiding en verbetering der algemene Kinderbijslagwet. Daartoe tevens passende en op eigen-tijdse eisen gerichte woongelegenheid voor alle gezinnen.
4. Voorziening in de algemene sociale risico's van alle burgers door volksverzekeringen en van specifieke risico's door groepsverzekeringen. Bij deze verzekeringen, waarvan de gelden tenslotte door belanghebbenden worden bijeen gebracht, dient evenzeer gewaakt tegen teveel als tegen te weinig.
5. Het bieden van bescherming en ondersteuning aan uit de maatschappij naar voren tredende geordende initiatieven, welke gericht zijn op de ontwikkeling der maatschappelijke zelfstandigheid van groepen burgers.
6. Uitbreiding der maatschappelijke en publieke voorzieningen, in het bijzonder op het gebied van het verkeer en de recreatie.
7. Een belastingheffing op basis der verdelende rechtvaardigheid, zonodig met aanvulling op basis der sociale rechtvaardigheid, waarbij ook aandacht voor de draagkracht van grote gezinnen en van ongehuwden.

3.

Niet slechts in de beloning voor, maar ook in de vervulling van zijn economische arbeid moet de mens zijn persoonlijkheid kunnen ontplooiën en daarom behoort het economisch element, zowel van het gehele bedrijfsleven als van zijn vertakkingen en van de ondernemingen, ondergeschikt te blijven aan het sociale element. Dit sociale element is het welzijn en niet slechts de stoffelijke welvaart van de personen, die in de produktie verbonden zijn.

De arbeidsgemeenschap als bezielende faktor (formeel element) en het geïnvesteerde kapitaal als technische faktor (materieel element) der produktie zijn op elkaar aangewezen. De Overheid heeft mede tot taak de totstandkoming van een harmonie in deze samenwerking te bevorderen. Naarmate ook de kulturele emancipatie van de werknemers nader tot verwezenlijking komt, zal aan hun medezeggenschap op de verschillende terreinen van het maatschappelijk leven

daadwerkelijk vorm dienen te worden gegeven. Mede daartoe zal de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie (P.B.O.) dienen te worden opgebouwd als gemeenschap van verantwoordelijkheid van allen, die deelnemen aan de produktie en zal in het ondernemingsrecht de verantwoordelijkheid ook der arbeidsgemeenschap tot uitdrukking moeten worden gebracht.

Deze mede-verantwoordelijkheid met als gevolg de mede-zeggen-schap vloeit noodzakelijk voort uit de structuur van een rechtvaardig en menswaardig arbeidsbestel, waarvan wij de verdere realisatie en uitbouw wensen waar te maken, als een van de eigen-tijdse noodzakelijke structuurwijzigingen, naast die van de wijziging der kapitaalstructuur middels het breed gespreide eigen bezit.

Wij wensen niet de ongebondenheid, die het ordelijk sociaal en economisch verkeer verhindert en het recht van de sterkste tot laatste norm heeft. Wij wensen evenmin de regeling van de sociale en economische problematiek van het bedrijfsleven door de Centrale Overheid. Wij zijn daarentegen overtuigde voorstanders van zelf-ordening en zelfbestuur van het bedrijfsleven door het bedrijfsleven, uiteraard rekening houdende met de taak van de Centrale Overheid ten aanzien van het algemeen belang.

B. Gezondheidszorg voor allen.

Een wezenlijke voorwaarde voor het ten volle deelnemen aan het maatschappelijk bestel, in het bijzonder aan het arbeidsbestel is het bezit van lichamelijke en geestelijke gezondheid. De gezondheid biedt tevens de meest belangrijke bijdrage tot de opvoering der sociale zelfstandigheid van de burgers. De geneeskunde met haar wetenschappelijke en technische middelen dient daarom te worden gericht op de gezondheid van alle burgers. Tot stand zal moeten komen een programma met desiderata op korte en lange termijn voor wat betreft de organisatie en voorziening der sociale geneeskunde. Voor-zieningen zullen voorts dienen te worden getroffen voor de hygiëne van bodem, water en lucht.

De gezondheidszorg is ten nauwste geliëerd aan intieme levens-kwesties, waaraan vaak gewichtige sociale gevolgen zijn verbonden en die soms zelfs nauw verband houden met levensbeschouwelijke vraagstukken. De organisatie van een effectieve gezondheidszorg voor allen zal dan ook een ideologische méêrvormigheid moeten vertonen. Zoals bij de ontwikkeling van ieders persoonlijke gaven, zal ook hier en hier zelfs in het bijzonder de juiste gedragslijn zijn:

1. De aanvaarding en honorering van de vrijheid.
2. Indien nodig de subsidiëring van de vrijheid.
3. Het verzekeren van veiligheid en doelmatigheid in de vrijheid.
4. Overal waar nodig de samenwerking in de vrijheid.

Naarmate het karakter der direkte gezondheidszorg in de verhouding van arts tot patiënt minder spreekt en het financiële of arbeids-revaliderend dan wel publieke karakter méér, kan ook de samen-werking van allen gemakkelijker worden opgelegd en afdwingbaar gesteld. Soms kan het centrale karakter van een voorziening om uitvoering door een overheidsdienst vragen.

C. Ontwikkelingsmogelijkheden voor allen.

1.

De veiligheid van het stoffelijk leven en een de mens waardig arbeidsbestel mogen van fundamentele betekenis voor mens en staatkunde zijn, beide staan daarbij niet stil en zijn bestemd voor de verwerving van hogere goederen. Het zijn de wetenschap en wijsbegeerte, de kunst, de ordening en instellingen, de godsdienst en zedenleer, die voor de mens en de gemeenschap de bouwstenen uitmaken om van welvaart tot welzijn te geraken.

Welzijn houdt in hoger geluk, hogere ontplooiing, hogere volmaaktheid dan welvaart. Niet in de behartiging der algemene welvaart maar in die van het verdergaande algemeen welzijn beoefent de staatkunde haar totale opdracht. In de veiligstelling van een zo hoog mogelijk geestelijk welzijn vindt de staatkunde haar hoogste bekroning. Staande op het welgevormde fundament der stoffelijke welvaart in een wel geordend arbeidsbestel, dient de staatkunde zich met méér liefde dan voor al het andere te richten op de behartiging van het geestelijk welzijn der burgers. De christelijke staatkunde in het bijzonder behoort aldus te zijn ingesteld, waar zij onophoudelijk voor ogen moet hebben, dat het doel van het menselijk leven niet van deze aarde is. De bevordering van het geestelijk welzijn door optimale mogelijkheden betekent voor haar dus de bevordering mede van de zedelijke integriteit en de vroomheid tegenover God.

Dat een positief op het geestelijk welzijn gericht overheidsbeleid zich op allen dient te richten en ontwikkelingsmogelijkheden voor ieder dient te scheppen, volgt hieruit duidelijk. Daar komt nog bij, dat iedere burger, zich ontwikkelend naar eigen oorspronkelijkheid, naar eigen aanleg en talenten, aan de gemeenschap de rijkdom schenkt van de verscheidenheid. Ook op dit persoonlijke en sociale belang berust het recht van ieder op ruime ontwikkelingsmogelijkheden.

Door het voortdurend en steeds volmaakter voortgaan op deze weg, zal men tenslotte komen tot wat men zou kunnen noemen: de kulturele democratie. Een kulturele democratie, gedragen door zedelijke integriteit, is een onmisbare voorwaarde voor de gemeenschap van waarachtig geluk in de wereld van morgen. Zij voert de gemeenschap op tot een beeld van Hem, die alles heeft geschapen; in haar wordt eerst ten volle het staatkundig beleid geadeld.

2.

Het rechtstreeks op het geestelijk welzijn gerichte overheidsbeleid dient uit zijn aard in zeer bijzondere mate te worden gekenmerkt door het aanvaarden en honoreren van de partikuliere vrijheid en van de zelfstandigheid van de menselijke persoon. De Overheid zal het partikulier initiatief met een natuurlijke sympathie bejegenen, het ruim baan en voorrang verlenen.

Op grond van de verdelende rechtvaardigheid zal de overheid bevorderen, dat voor iedere volwassene gelijkelijk de mogelijkheid wordt geschapen, zich geestelijk op de meest doelmatige wijze te ontwik-

kelen. Voor wat betreft de jeugdigen zal zij bevorderen, dat ieder overeenkomstig eigen aanleg en karakter tot de zelfstandigheid van volwassen persoon kan uitgroeien en zich kan bekwalen voor een hem passende funktie in de maatschappij. Daarbij zal zij voortdurend de noodzakelijke voorwaarden moeten scheppen, waaronder het onderwijs zich zodanig kan aanpassen aan de snelle ontwikkelingen, dat de jeugdigen van thans werkelijk gevormd en geschoold worden voor de nieuwe taken, waarvoor de wereld van morgen hen zal stellen.

Op grond van de sociale rechtvaardigheid en liefde zullen de ontwikkelingsmogelijkheden van financieel zwakkeren door toelagen op steeds ruimer schaal dienen te worden begunstigd.

3.

De van nature bij de ouders berustende en daarom onschendbare verantwoordelijkheid voor de opvoeding van hun kinderen, moet bij elke regeling betreffende de jeugdigen tot gelding komen, hetzij het voorwerp der regeling hun vorming is hetzij deze bij de regeling indirekt betrokken is.

Daar een zo doelmatig mogelijke ontplooiing van de werkzaamheid der Kerkgenootschappen onontbeerlijk is voor het geestelijk welzijn van ons volk, dienen aanspraken welke Kerkgenootschappen, op het gebied van onderwijs en daarbuiten, maken op een eigen rechtspositie en een zelfstandige taak, erkend te worden en moet de verwezenlijking daarvan bevorderd worden.

De terecht door de grondwet erkende vrijheid van onderwijs behoort als algemene grondslag en als leidraad bij de verdere vernieuwing van het onderwijs, zowel het bijzonder als het openbaar, loyaal aangevaard en gehonoreerd te worden.

De op de partikulieren berustende verantwoordelijkheid houdt mede in, dat zij de zorg voor de benodigde geldmiddelen niet in alle gevallen en zonder meer aan de Overheid kunnen overlaten. De Overheid, haar subsidiebeleid daarop richtend, zal ook de konsekwenties daarvan voor haar belastingbeleid moeten aanvaarden.

4.

Zowel in de stad als op het platteland worden hoge eisen gesteld aan de aanpassing van de mens aan de zich snel en sterk wijzigende levensgewoonten. Een christelijke politiek vraagt niet slechts om de afstemming van al haar ordeningsregelen op de verheffing der menselijke waardigheid, zij zal tevens de genoemde aanpassing op zich als voorwerp van haar ordenende taak moeten aanvaarden. Zij zal derhalve een positief en op personen, gezinnen en groepen gericht maatschappelijk beleid dienen te voeren, waardoor kerken, maatschappelijke organisaties en andere partikuliere initiatieven alsmede lagere overheidsorganen in staat worden gesteld hun gerechtvaardigde eigen verantwoordelijkheid te beleven. Hun activiteiten zal zij stimuleren en subsidiëren. Het overheidsbeleid dient de samenwerking op de terreinen van volksgezondheid, het individueel maatschappelijk werk, het maatschappelijk opbouwwerk en het sociaal-kultureel werk te bevorderen.

Slot.

Een complex van ontwikkelingsfactoren — naar omvang en dynamiek geweldig — doet zijn invloed gelden op de samenleving. Wij denken aan de rijkdom der economische voortbrengst en aan de veranderingen op de gebieden van industrie, handel, verkeer, vervoer, landbouw en visserij. Wij wijzen op de betekenis, die het moderne arbeidsbestel gaat innemen met o.a. de snellere groei van kinderen naar hun zelfstandigheid, met zijn sociale diensten, met zijn verlegging van verantwoordelijkheden. Wij noemen de vlucht van onderwijs en cultuur — nu nog geremd door financieringsmoeilijkheden —, die de komende generaties zal bevruchten en sociale verhoudingen zal wijzigen. Wij kunnen zo doorgaan en wijzen op de penetratie van pers, radio, televisie, op de ontwikkeling van de vrouw, op de verschuiving en verruiming van toekomstmogelijkheden. Temidden van dit alles zal het gezinsleven zich heroriënteren. Ook godsdienst en zedelijkheid zullen met behoud van hun eeuwige waarden steeds nieuwe vormen van beleving vinden.

Waar de politiek de specialiteit der orde heeft in de ganse maatschappij, staat zij voor de taak een structurele invloed op het ontwikkelingsproces te bewerken.

Grote kennis van geëigende middelen is daartoe nodig en waar deze zetelt in de mens met zijn individuele geestesvarianten en dus in de mensengemeenschappen, acht de K.V.P. het noodzakelijk te worden gedragen en actief te worden gesteund door alle lagen en groepen van de katholieke gemeenschap in ons Vaderland. Zij richt zich voorts tot allen, „die van goede wil zijn”.

De staatskunst moet de verstandigheid in bijzondere zin en wel in de hoogste vorm bezitten. In aansluiting daarop betracht de staatkunde der K.V.P. niet het spektakulaire en het geweldige, maar het evenwichtige en het menselijk en zakelijk doeltreffende. Daartoe bidt zij om de bijstand van de Geest Gods en vraagt zij allen om vertrouwen.

HOOFDSTUK I.

BUITENLANDSE ZAKEN EN DEFENSIE.

I. Algemeen.

1. Bevordering van de vrijwillige samenwerking der volkeren als noodzakelijk middel om vrede, welzijn en geluk van de mensengemeenschap in de wereld van morgen te bereiken. Daartoe uitbouw en intensivering van de Atlantische en Europese samenwerking als hechte grondslag voor een op dit doel gerichte samenwerking in de Verenigde Naties.
2. Ruimhartige steun aan de ontwikkelingslanden, waarbij, indien en zoveel mogelijk, bevordering van de activiteiten van partikuliere instellingen en instituten, waaronder missie en zending.
3. Bevordering van de waarde en waardigheid van de menselijke persoon en van de volkeren, en dus het behoud van vrijheid en eigen zeggenschap in de vrijwillige samenwerking. Afwijzing van iedere vorm van kolonialisme. Het zelfbeschikkingsrecht moet ook kunnen worden uitgeoefend door hen, aan wie door kommunistische diktatuur dit recht is ontnomen, zoals o.m. aan de volkeren van Oost-Europa.
4. Afwijzing van iedere diskriminatie naar ras, godsdienst of wereldbeschouwing. Het ontwikkelen van initiatieven en het geven van steun aan pogingen om het lot der vervolgte en onderdrukte volkeren te verbeteren, mede door aktieve medewerking aan de oplossing van het vluchtelingenvraagstuk.
5. Aktieve samenwerking met geestverwante groeperingen in het buitenland, in het bijzonder in het kader van de Internationale Unie van Christen Demokraten.

II. Samenwerking met ontwikkelingslanden.

1. Daadwerkelijke medewerking aan een wereld-handelspolitiek, die de economische vooruitgang der ontwikkelingslanden stimuleert, waarbij bijzondere aandacht voor:
 - a. internationale overeenkomsten voor de stabilisatie van de prijzen voor grondstoffen, tropische en andere landbouwprodukten, gericht op een stabiele en redelijke beloning van de producenten;
 - b. een grotere verscheidenheid in de produktie van de ontwikkelingslanden, ook door bevordering van de industrialisatie;
 - c. het toelaten van reële afzetmogelijkheden aan industriële produkten uit deze landen op de markten van hoog ontwikkelde landen.
2. Royale medewerking, zowel door financiële steun als door het beschikbaar stellen van deskundige krachten, aan de instellingen en fondsen, die een doelmatige sociale, economische en kulturele hulp verlenen aan ontwikkelingslanden.
3. Bevordering van de samenbundeling van alle krachten in de bestaande internationale organisaties, zoals de V.N. en zijn regionale instellingen, alsmede de E.E.G., O.E.S.O. en het G.A.T.T.

4. Aanmoediging en ondersteuning van het partikuliere initiatief bij vestiging van industrieën en bedrijven in ontwikkelingslanden, zulks eventueel door de stichting van een garantiefonds ter beperking van te grote financiële en politieke risico's.
5. Binnen het kader van de Europese Gemeenschap medewerking aan:
 - a. de erkenning van bij geassocieerde landen aanwezige verlangens om de bijzondere betrekkingen, in het verleden en ook deels thans nog met het voormalige moederland bestaande, te vervangen door een bijzondere economische band tussen de nu zelfstandige landen en de Gemeenschap;
 - b. de voortzetting van de financiële samenwerking bij de voorbereiding en financiering van ontwikkelingsprogramma's, gericht op het verbeteren en verbreden van de structuur der ontwikkelingslanden;
 - c. het intensiveren van menselijke kontakten bij de technische samenwerking, de uitwisseling van programma's en experts en de vorming van een inheems kader.

III. Verenigde Naties.

1. Volledige medewerking aan de ontwikkeling der Verenigde Naties en haar gespecialiseerde organisaties tot een rechts- en welvaartsgemeenschap der volken.
2. Daadwerkelijke steun aan hulpakties zowel door het stimuleren van de economische, sociale en kulturele ontwikkeling als door het tegengaan van agressie. Het bevorderen van de onafhankelijke positie van de sekretaris-generaal. Het zoeken naar wegen, die de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in staat stellen preventieve bemiddelende diensten te verlenen.
3. Krachtige bevordering van een verantwoorde en geleidelijke beperking der wapenering (in het bijzonder en primair de nucleaire wapenering) onder doeltreffende internationale controle.
4. Krachtige bevordering van de ontwikkeling der atoom-energie en het ruimte-onderzoek ten nutte van vreedzame welvaarts-bevorderende doeleinden.

IV. Atlantische Samenwerking.

1. Reële uitbreiding van de samenwerking in het Noord-Atlantische gebied in het economische, sociale, kulturele en politieke vlak. actieve deelneming aan de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (O.E.S.O.).
2. Het tot stand brengen van een Atlantische parlementaire conferentie, die naarmate de samenwerking toeneemt en concrete aan gelegenheden zich aandienen, over parlementaire bevoegdheden zal gaan beschikken.
3. De opbouw van het Verenigd Europa op zodanige wijze, dat deze blijft passen in het ruimere kader van een Atlantische samenwerking op militair, sociaal, economisch en kultureel terrein.

V. Europa.

1. Een voortvarend streven naar de eenwording van Europa met het doel de geestelijke en materiële welstand der betrokken volkeren verder te verhogen, de Atlantische samenwerking te versterken en Europa in staat te stellen een krachtige bijdrage te leveren tot een gezonde ontwikkeling van de internationale verhoudingen.
2. Dit streven naar eenwording richten op de totstandbrenging van de Verenigde Staten van Europa, met een federale Regering en een federaal Parlement. Dit laatste behoort te worden samengesteld, mede op basis van directe verkiezingen.
3. Versterking en uitbouw van de bestaande Europese gemeenschappen in de overtuiging, dat de bovennationale samenwerking een federaliserend effect heeft en daardoor de aangewezen weg biedt om te geraken tot een wezenlijke eenheid zowel politiek als economisch, sociaal en cultureel.

Hierbij:

- a. verbetering van de organisatie vooreerst door samensmelting van de Raden van Ministers en van de Executieven der Europese gemeenschappen en vervolgens door omvorming van de E.G.K.S., Euratom en E.E.G. tot één Gemeenschap;
- b. versterking van het communautair karakter van de Gemeenschap door verruiming van de bevoegdheden der Europese commissies;
- c. bevordering van een doeltreffende democratische controle, vooral door instelling van het budgetrecht;
- d. waarborging van de gelijkwaardigheid der kleine landen en van hun levensbelangen; respect en behoud van het nationaal eigene van de onderscheiden lid-staten;
- e. uitbreiding van het aantal deelnemende landen, waar de gemeenschapsvorming uiteindelijk het gehele Europa behoort te kunnen omvatten, mits de toetredende landen bereid zijn de verplichtingen van de gemeenschappen en van de politieke integratie te aanvaarden;
- f. verhoging van de levensstandaard van allen, in het bijzonder van de zwakkere groepen, dit mede door ontwikkeling van de onderontwikkelde streken (regionaal gekoncentreerde ontwikkeling);
- g. bevordering van de samenwerking van het Europese bedrijfsleven — ondernemers en werknemers —, harmonisatie der arbeidsvoorwaarden en toepassing van het Europees Sociaal Handvest;
- h. harmonisatie van de directe en indirecte belastingen en een doeltreffend communautair, konjunktuur- en monetair beleid;
- i. versnelling van de integratie op het gebied van het vervoer en de landbouw, alsmede van de koördinatie der energievoorziening;
- j. eenmaking van het daarvoor in aanmerking komende recht, unifikatie van de verkeersregels en beperking der grensformaliteiten;

- k. het innemen van een gemeenschappelijk standpunt tegenover het vraagstuk van de ontwikkelingslanden, de betrekkingen met de kommunistische landen, de Verenigde Staten en de overige landen;
 - l. verbetering van de besluitvaardigheid van de Raad van Ministers.
4. Daadwerkelijke samenwerking met die vrije landen, welke zich alsnog afzijdig houden van deelname aan de Europese eenwording op bovennationale grondslag, met name in het kader van de Raad van Europa, de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking en de West-Europese Unie.

VI. Benelux.

1. Versterking en verdieping van de samenwerking tussen de landen van de Benelux met inschakeling van het georganiseerde bedrijfsleven, zowel op economisch als op sociaal en politiek gebied.
2. Bevordering van een gemeenschappelijk optreden ten opzichte van derde landen en in internationale en supra-nationale organen.
3. Intensivering van de samenwerking en de onderlinge contacten op die terreinen, waar dit gewenst en noodzakelijk is, met name terzake van de harmonisatie van de wetgeving en het diplomatiek optreden, alsmede ten aanzien van wetenschap en cultuur, in het bijzonder met betrekking tot de gemeenschappelijke taal.
4. Het bevorderen van de ontwikkeling van het Beneluxmiddengebied, met name door werken van infrastrukturele aard, mede met het oog op de verbetering van de sociaal-economische mogelijkheden van dit gebied, zulks in aansluiting op wat elders in Europa aan regionale konsentratie en ontwikkeling plaatsvindt.

VII. Christen-demokratische samenwerking.

Ter intensivering van een gemeenschappelijk optreden terzake van belangrijke internationale vraagstukken:

1. Versterking van de christen-demokratische samenwerking in Europa en in de gehele wereld, in het bijzonder ten aanzien van Latijns-Amerika, Afrika en Azië. In dit kader het tot stand brengen van contacten met andere religieus-geïnspireerde groeperingen en stromingen in deze landen en continenten.
2. Een intensievere samenwerking van de christen-demokratische fracties in het Europese Parlement en eveneens van deze fracties met de onderscheiden christen-demokratische partijen, middels de Internationale Unie van Christen-Demokraten.

VIII. Defensie.

Teneinde bij te dragen tot het behoud van de vrede en ter versteviging van de kollektieve rechtshandhaving in internationaal en supra-nationaal verband nauwlettende aandacht aan de opbouw en de instandhouding van een doeltreffend georganiseerde krijgsmacht door:

- het leveren van een bijdrage naar vermogen in de N.A.V.O.
- het nakomen van onze nationale verplichtingen ten aanzien van de verdediging en
- het vervullen van taken in de V.N.

Bij deze opbouw en deze instandhouding bevordering van integratie en de samenwerking in Benelux en in Europees verband opdat die de integratie en de samenwerking in de N.A.V.O. zullen versterken. Het Nederlandse bedrijfsleven zal hierbij zoveel mogelijk worden ingeschakeld.

In het geheel van de weerbaarmaking:

- bevordering van de godsdienstige, geestelijke en kulturele verzorging der militairen;
- vermijding van elke verspilling van inspanning, tijd en geld, in het bijzonder na de rekrutenopleiding;
- redelijke, materiële en sociale voorzieningen voor alle militairen, alsmede ten behoeve van de van hen afhankelijke gezinnen;
- billijke spreiding van persoonlijke en financiële offers der burgers.

IX. Civiele verdediging.

Ten aanzien van de civiele verdediging:

Om een oorlog te voorkomen is in de N.A.V.O. naast een militaire verdediging een civiele verdediging in elk der landen onmisbaar.

Daarom:

1. Evenwichtige opbouw van de civiele verdediging in al haar sectoren, tot de verantwoordelijkheid van alle Ministers behorend, teneinde de bevolking en haar eigendommen voor zoveel redelijkerwijs mogelijk is te beschermen tegen de gevolgen van aanvallen, met name van verrassende aanvallen met de modernste strijdmiddelen.
2. Bevordering van de bereidheid van de gehele bevolking om, zowel vrijwillig als verplicht, bij te dragen tot de civiele verdediging.

Nieuw-Guinea.

1. Met kracht en voortvarendheid streven naar een rechtvaardige en vreedzame oplossing van de met de dekolonisatie van Nieuw-Guinea verbonden kwesties, waarbij rekening wordt gehouden met het geheel der Nederlandse plichten en belangen.
2. Steun aan een doelbewuste politiek, die de vrijheid van keuze der Papoea's van hun staatkundige status en de door Nederland gegeven beloften, naar best vermogen tracht te verwezenlijken.

Het vasthouden der Nederlandse soevereiniteit tot aan het tijdstip dat de vrije keuze zal worden uitgeoefend, is daarbij niet noodzakelijk. Wel zal, zo mogelijk, een oplossing dienen te worden gevonden in overeenstemming met Indonesië.

HOOFDSTUK II.

HET STATUUT VAN HET KONINKRIJK.

1. Loyale en nauwgezette uitvoering van het Statuut van het Koninkrijk.
2. Indien een of meer der partijen voor zich, hetzij een lossere band in het Koninkrijk, hetzij algehele onafhankelijkheid begeert, bereidheid om te overleggen over een daartoe strekkende wijziging van het Statuut. Daarbij moet de mogelijkheid bestaan de verhouding van Suriname dan wel die van de Nederlandse Antillen in of tot het Koninkrijk op afzonderlijke wijze te regelen.
3. Onderlinge verlening van hulp en bijstand, in het bijzonder van Nederland tegenover de beide andere landen, ter opvoering van de economische en sociale welvaart, alsmede ter bevordering van de kulturele ontwikkeling.

HOOFDSTUK III.

A. FINANCIËN - EKONOMISCHE ZAKEN - SOCIALE ZAKEN EN MAATSCHAPPELIJK WERK.

I. Algemeen.

De sociale, economische en financiële politiek zal een sluitend geheel dienen te vormen, waarvan de centrale doelstellingen zijn:

1. De doeltreffende bedrijvigheid van allen, hetgeen inhoudt een zo hoog mogelijk peil van werkgelegenheid;
2. De voortdurende structurele groei der Nederlandse economie binnen de grenzen van een evenwichtige ontwikkeling van middelen en bestedingen; vergroting van produktie, uitvoer en nationaal inkomen;
3. De bevordering van een sociaal-rechtvaardige en de maatschappelijke zelfstandigheid van de mens dienende verdeling van het nationaal inkomen met bijzondere aandacht voor de minst draagkrachtigen;
4. Een stabiele geldswaarde in het binnenland, hetgeen dus inhoudt een zo stabiel mogelijk prijsniveau en vermindering van inflatie;
5. Een structureel evenwichtige ontwikkeling van de betalingsbalans met een stabiele geldswaarde naar buiten;
6. De uitbreiding der kulturele, maatschappelijke en publieke voorzieningen in overeenstemming met de stijgende behoeften, de beschikbare middelen, de aanwezige prioriteiten en de eisen van een anti-cyklische budgetpolitiek.

II. Industrialisatie.

1. Voortgaande ontwikkeling van de voor ons land noodzakelijke industrialisatie waarbij aandacht voor:
 - a. gunstige vestigingsfactoren, zoals goede verbindingen, goedkope energievoorziening, goede afvoermogelijkheden voor vervuild water;
 - b. industriespreiding met bijzondere attentie voor ontwikkelingsgebieden met een sterke bevolkingstoename, een vertrekoverschot en een sociaal onaanvaardbare pendel;
 - c. research en steun bij ontwikkeling van nieuwe vindingen, waaronder met name op het gebied van de kernphysica;
 - d. ontwikkeling van de kernenergie, en een rationele naast billijke toedeling der aardgasvoorraden; een gecoördineerd energiebeleid en opvoering van de energieproduktie mede door ontwikkeling van de kernenergie en gebruik van de aardgasvoorraden.
2. Bij het industrialisatiebeleid geen diskriminatie van bestaande industriën tegenover nieuwe, noch van Nederlandse ondernemers tegenover buitenlandse vestigingen.
3. Bij regionale structuurplannen van nationale of internationale betekenis, bijzondere aandacht voor het advies van en overleg met regionale overheden.

4. Doeltreffende voorlichting over en ondersteuning van de export als essentieel onderdeel van het totale bedrijfsbeleid. Waar nodig, verbetering van exportkrediet-garanties en exportkredietverzekering; vooral bij export naar en investeringen in ontwikkelingslanden.

III. Werkgelegenheid.

1. Naast de structurele bevordering van de werkgelegenheid, o.m. door industrialisatie en export, een actieve conjunktuurpolitiek, welke door samenwerking in internationaal verband — o.a. in het kader van de E.E.G. — een nieuwe basis dient te vinden.
2. Om niettemin optredende werkloosheid zoveel mogelijk op te vangen: tijdige voorbereiding van produktieve en andere sociaal-ekonomisch verantwoorde werken en de uitvoering daarvan naar mate deze nodig is bij neergaande conjunktuur. Deze inschakeling geschiede zoveel mogelijk als normaal werk op normale arbeidsvoorwaarden.
3. Bij alle beslissingen de werkgelegenheid rakende bijzondere aandacht voor de verdere toekomst, dus voor de jeugd.

IV. Arbeid en menselijke waardigheid.

Teneinde de menselijke waardigheid in het arbeidsbestel zijn optimale kansen te geven:

1. bevordering van een juiste beroepskeuze, in de eerste plaats door aanmoediging van en hulp aan het maatschappelijk initiatief.
2. krachtige bevordering van de vakscholing.
3. een betere voorbereiding van jeugdigen op hun inschakeling in bedrijfsarbeid door invoering van de negenjarige leerplicht en door part-time onderwijs en vorming.
4. verbetering van de organisatie van het arbeidsproces ter versterking van de arbeidsvreugde en het verantwoordelijkheidsbesef der arbeiders.

Een en ander zal mede kunnen leiden tot de zo noodzakelijke verhoging van de arbeidsproduktiviteit.

V. Arbeidsproduktiviteit.

1. Stelselmatige bevordering van de verhoging der produktiviteit. Ondernemingszin, organisatie en kapitaal vermogen géén stijging der produktiviteit tot stand te brengen, tenzij in samenwerking met de arbeid. In de bereikte grotere resultaten zullen dus ook alle ondernemingsgenoten behoren te delen.
2. Ter verhoging van de produktiviteit in het bijzonder:
 - a. uitbouw van de technische en bedrijfseconomische voorlichting aan de middelgrote en kleine bedrijven;
 - b. bevordering van een gezonde mededinging, mede door een kartelbeleid, nationaal en in E.E.G.-verband, dat uitgaande van in het bedrijfsleven bestaande structuurverschillen, zowel onnodige bindingen als overmatige concurrentie tegen gaat;
 - c. een fiskale politiek, die mede gericht is op een gezonde ekonomische ontwikkeling van het bedrijfsleven, waarbij kunst-

matige investeringen zoveel mogelijk worden voorkomen. In de gevallen, waar staatstussenkomst determinerend is voor investeringen kunnen fiskale faciliteiten, investeringskredieten tegen verminderde rentevoet en staatsgaranties worden verleend.

VI. Lonen.

1. Ontwikkeling naar een regiem van hoge lonen, mede door verbetering van het systeem der loonvorming en vergroting van de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven; toezicht door de Overheid, voor zover deze noodzakelijk is om het algemeen loonpeil in overeenstemming te houden met de fundamentele economische en sociale vereisten van het algemeen welzijn op korte en lange termijn en met een redelijke verhouding in de verschillende bedrijfstakken, die hun harmonische bijdragen aan het algemeen welzijn moeten verzekeren. Daarbij bijzondere aandacht voor het optrekken van de lonen van de laagstbetaalden.
2. Doorvoering van de gelijke beloning voor mannen en vrouwen.

VII. Arbeidswetgeving en arbeidsvoorziening.

1. Arbeidsverbod voor 14-jarige jongens.
2. Bevordering van een betere beroepen-voorlichting en arbeidsmarkt-voorlichting.
3. Scholing, bij- of herscholing van werknemers, ook ter aanpassing aan de veranderde vakbekwaamheidseisen. Al te grote financiële belemmeringen dienen daarbij te worden weggenomen. In het bijzonder ook herscholingsmogelijkheid voor vrouwen ten behoeve van hun wederopname in het arbeidsproces.

VIII. Komplementaire Sociale Voorzieningen.

Verdere uitbouw en ontwikkeling van de sociale werkvoorziening, opdat alle arbeidsgeschikte gehandicapten adequate en zo nodig aangepaste arbeidsmogelijkheden vinden, tegen een sociaal verantwoord loon. Het financieel en organisatorisch mogelijk maken, dat voor alle gehandicapten, die voor arbeidsrevalidatie in aanmerking komen, de daartoe nodige voorzieningen worden getroffen.

IX. Sociale verzekering.

1. Aansluitend aan een gewijzigde Ziektewet het zo snel mogelijk tot stand brengen van een wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering. Deze ter vervanging van de huidige Invaliditeitswet en met likwidatie van de Ongevallenwetten. Hierbij:
 - a. waarde vaste uitkeringen;
 - b. ruime mogelijkheden tot revalidatie;
 - c. zo breed mogelijke kring van verzekerden;
 - d. opname van de huidige trekkers van Invaliditeitswet en Ongevallenwetten in de regeling van de nieuwe wet;
 - e. bij likwidatie der oude Invaliditeitswet honorering van de verkregen rechten en aanspraken.

2. Verhoging van de uitkeringen van de Algemene Ouderdomswet tot een sociaal minimum. Het zoveel mogelijk gelijk maken van de basisvoorzieningen der algemene Ouderdomswet en Algemene Weduwen- en Wezenwet. Verlaging in de Algemene Ouderdomswet van de pensioengerechtigde leeftijd der ongehuwde vrouwen tot 60 jaar.
3. Stimulering van een zo goed mogelijke afstemming der uitkeringen van de aanvullende bedrijfs- en ondernemingspensioenfondsen op de ontwikkeling van lonen en salarissen.
4. Kinderbijslag voor het eerste en tweede kind in het kader van de Algemene Kinderbijslagwet. Afschaffing van de inkomensgrens (f 14.000,—) voor het recht op kinderbijslag ingevolge de Algemene Kinderbijslagwet.
5. Uitbreiding van de voorziening der Werkloosheidswet door verlenging van de wettelijke uitkeringsduur en afschaffing van de verzekeringsplichtige loongrens. Technische herziening van deze wet met o.m. aandacht voor de verschillen in uitkeringspercentages.

X. Bezitsvorming.

1. Het voeren van een zodanig algemeen sociaal-ekonomisch en financieel beleid, dat de mogelijkheden tot persoonlijke bezitsvorming in brede lagen van ons volk worden vergroot, met name bij de loonvorming, waarnaast ruimere mogelijkheden tot winstdeling moeten worden gerealiseerd.
2. Uitbreiding van het totstandgebrachte programma van specifieke maatregelen, dat in het bijzonder gericht is op het versterken van de bereidheid tot persoonlijke bezitsvorming in brede lagen van ons volk.

Daarbij in het bijzonder:

- a. het in werking doen treden van de bij de Tweede Kamer der Staten Generaal ingediende Premiespaarwet voor het Nederlandse volk;
- b. invoering van vrijdom van inkomstenbelasting voor maximaal f 300,— inkomsten uit bezit voor hen, die niet worden aangeslagen in de vermogensbelasting;
- c. overdracht van het daarvoor in aanmerking komende staatsbezit aan de partikuliere sektor, met waarborging van een voldoende spreiding daarvan mede door inschakeling van de speciale op kleine spaarders gerichte beleggingsfondsen;
- d. naarmate de woningmarkt een meer normaal karakter gaat krijgen: vermindering en tenslotte afschaffing van het registratierecht (5 %) bij koop van een eigen huis en bij koop van grond daartoe;
- e. uitbreiding en aanpassing van de faciliteiten van het Besluit Bevordering Eigen Woningbezit van 1956, ook bij verlaging van subsidies en premies voor de woningbouw;
- f. voor zover het aantal in de premiesektor te bouwen woningen zal worden verminderd: toepassing in dezelfde mate van het Besluit Bevordering Eigen Woningbezit-1956 ook op in de

vrije sektor voor eigen bewoning te bouwen soortgelijke woningen (woningen, waarvan de bouwkosten niet boven een bepaald maximum bedrag uitgaan);

- g. aanpassing der maxima, van de bestaande regelingen ter bevordering van de bezitsvorming aan de toename van de spaar capaciteit.

XI. Onderneming en P.B.O.

1. Blijvende vooropstelling van de partikuliere onderneming, omwille van de waarde van de zelfstandige ondernemersfunctie, de uitgroei van de rechts- en welvaartspositie der arbeiders, en de betekenis van de partikuliere bezitsvorming voor enkeling en gemeenschap.
Doorvoering van de ondernemingsraden in de zin der desbetreffende wettelijke regeling, onder optrekking van de werknemersgrens van 25 tot 50 personen. Onderzoek naar de wenselijkheid de wettelijke regeling van de partikuliere ondernemingsvorm aan te vullen met een regeling op de naamloze vennootschap met uitgebreid doel, met name uitgebreid tot „het streven naar winst en naar welvaart der ondernemingsgenoten”.
2. Gunstige beïnvloeding van het klimaat voor de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie van overheidswege, onder meer door:
 - a. thans bij de Centrale Overheid berustende en door haar gehanteerde bevoegdheden, die daarvoor in aanmerking komen, hetzij in autonomie aan bedrijfslichamen over te laten, hetzij deze daarbij in medebewind te betrekken;
 - b. bij het plegen van overleg met het bedrijfsleven in die sectoren waar bedrijfslichamen bestaan, het overleg bij voorrang te voeren met deze bedrijfslichamen en in de sectoren waar zij niet bestaan het overleg te voeren zowel met werkgevers als met werknemersorganisaties;
 - c. mede op grond van een daaromtrent uit te brengen S.E.R.-advies de mogelijkheden tot wetswijziging te bezien, die op verantwoorde wijze het klimaat voor de p.b.o. kunnen verbeteren, o.a. in de verhouding tot de privaatrechtelijke organisaties, en de totstandkoming van nieuwe bedrijfslichamen kunen bevorderen.
3. Met handhaving van het beginsel, dat de totstandbrenging van bedrijfslichamen bij voorkeur dient te berusten op vrijwillige medewerking van het georganiseerde bedrijfsleven, desniettemin instelling bij de wet, wanneer een minderheid van ondernemers en/of van werknemers zich daartegen verzet. Bevordering van de wettelijke mogelijkheid, dat de S.E.R. in zulke gevallen desgewenst zelf in adviserende hoedanigheid het initiatief kan nemen.

XII. Midden- en kleinbedrijf.

1. Het algemeen economische, sociale en financiële beleid zal mede afgestemd dienen te zijn op verbetering van de bestaans- en ontwikkelingsmogelijkheden van het midden- en kleinbedrijf in

handel, ambacht, nijverheid, horeca, vervoer en dienstverlening, vooral ook in het licht van de zich sterk wijzigende economische en sociale omstandigheden in deze sectoren voor het bedrijfsleven.

2. Daartoe is naast aanpassing van de overheidsapparatuur mede voor het specifieke beleid t.b.v. het midden- en kleinbedrijf, de aanwezigheid van een afzonderlijke bewindsman noodzakelijk, welke de bevoegdheden moet bezitten om deze integratie in het algemeen beleid tot stand te kunnen brengen.
Bij dit op het verkrijgen van gelijke kansen voor het midden- en kleinbedrijf gerichte beleid:
 - a. stimulering en bevordering van de uitbouw van algemene, technische en bedrijfs-economische voorlichting en research ten behoeve van het midden- en kleinbedrijf, o.m. door het verlenen van subsidies aan daartoe geëigende organen;
 - b. bevordering van een goede bedrijfsuitoefening door een daarop gericht vestigingsbeleid met soepele toepassing — met vermindering van schoksgewijze ontwikkelingen — in die bedrijfstakken, die aan structuurveranderingen onderhevig zijn. Daartoe met name aanpassing aan de huidige omstandigheden van de eisen op het gebied van de handelskennis in ruime zin;
 - c. het sterker betrekken van de bewindsman, belast met aangelegenheden het midden- en kleinbedrijf betreffende, bij de verantwoordelijkheid voor de door de Minister van O. K. en W. te stellen regelen voor het middenstandsonderwijs. Ontplooiing van het middenstandsonderwijs onder vigeur van een interim-regeling en van de wet op het voortgezet onderwijs; Stichting van middelbare detailhandelsdagscholen; Uitbreiding van de Onderwijsraad met een sectie Middenstandsonderwijs.
 - d. uitbreiding van de door de Overheid gegarandeerde kredietmogelijkheden en aanpassing daarvan aan de toegenomen behoefte van het bedrijfsleven, met name ook ter verbetering van de mogelijkheden voor midden- en kleinbedrijven zich in nieuw gebouwde bedrijfspanden te vestigen;
 - e. onderzoek naar de mogelijkheden van een algemene wettelijke regeling ter bestrijding van het onordelijk economisch verkeer.
3. Voorts, behoudens aan wat reeds is vermeld onder andere paragrafen, bijzondere aandacht voor:
 - a. uitbouw en versterking van publiekrechtelijke bedrijfsorganen in het midden- en kleinbedrijf, met name aan de top;
 - b. invoering van een algemene franchise bij de omzetbelasting, speciaal ook ten behoeve van de kleine ambachts- en dienstverleningsbedrijven;
 - c. herziening van de regeling van het Burgerlijk Wetboek van de rechtspositie van huurders van bedrijfspanden en vervanging van de tijdelijke regeling der rechtspositie van de huurders van bedrijfspanden in gevallen van onteigening e.d. door een definitieve regeling op basis van volledige schadeloosstelling.

- d. het vermijden van kapitaalvernietiging door bij de planning van shoppingcentres e.d. rekening te houden met de reeds aanwezige akkomodatie en elders in voorbereiding zijnde projekten.

XIII. Emigratie.

1. Voortzetting van een positief emigratiebeleid omwille van het algemeen welzijn zowel als omwille van het individuele welzijn.
2. Ruime mogelijkheden voor de maatschappelijke organen op eigen levensbeschouwelijke basis om op deze basis afgestemde activiteiten te ontwikkelen. Deze activiteiten moeten op passende wijze binnen het bereik liggen van het Nederlandse volk in zijn geheel, waaruit de kandidaat-emigranten voortkomen.
3. Overheidssubsidies voor deze maatschappelijke organen ten behoeve van deze activiteiten, teneinde hun werkzaamheden binnen het positieve beleid van de Overheid te kunnen blijven uitvoeren.
4. Het beschikbaar stellen van financiële middelen voor de maatschappelijke integratie der emigranten in de emigratielanden, omwille van een verantwoorde integratie en koördinatie.
5. Maatregelen om de economische en kulturele banden tussen Nederland en de immigratielanden middels emigratie en emigranten te versterken.
6. Verdere uitbouw van de kredietverlening, met medewerking van de Nederlandse Overheid, voor de Nederlandse emigranten in de immigratielanden ten behoeve van huisvesting en zelfstandige bedrijfsvestiging.
7. Koördinatie en integratie van de activiteiten op het gebied van emigratie, intra-Europese migratie en hulp aan minder ontwikkelde gebieden, waarbij ook de nodige aandacht aan de binnenlandse economische ontwikkelingen.

XIV. Belastingen.

1. Het op zodanige wijze voorleggen van de Rijksbegroting aan de volksvertegenwoordiging dat in de behandeling het „gemene overleg” en een stelselmatige toetsing op de uitgaven naar hun prioriteit en nuttigheid tot zijn recht komt. Ingrijpende wijzigingen in de procedure mogen hiertoe niet worden geschuwd.
2. Instelling van een Staatskommissie ter herziening van het belastingstelsel. Daarbij moet worden uitgegaan van een verdeling der lasten overeenkomstig ieders draagkracht en derhalve moeten mede in acht genomen worden de behoefte-verschillen, welke verbonden zijn aan of voortvloeien uit verschil in maatschappelijke funktie.
3. Als primaire grondslag van de belastingdruk geldt de rechtvaardigheid. Zowel de totale druk als die der afzonderlijke belastingen moet derhalve allereerst structureel worden gezien. Slechts, indien het algemeen welzijn dit eist en o.a. de leningspolitiek onvoldoende uitkomst biedt, zullen belastingen gehanteerd worden in het kader van het economisch en sociaal beleid.

4. Verdere verlichting van de zeer zware belastingdruk. Daarbij inachtneming van een evenwichtige, maar ook in het kader van de E.E.G. passende verhouding tussen de direkte en indirecte belastingen. Daarbij ook de erkenning, dat belangrijke structurele voorzieningen alsmede de defensie nog zware eisen. Een substantiële verlaging van de loon- en inkomstenbelasting, waarbij speciaal matiging van de progressie voor de middeninkomens en bijzondere aandacht voor de grote gezinnen en voor de ongehuwden.
5. Voorts:
 - a. begrenzing van de gezamenlijke som van inkomstenbelasting en vermogensbelasting tot een naar de gegeven verhoudingen redelijk maximumpercentage;
 - b. berekening van het belastbaar inkomen naar het gemiddelde van meer dan een jaar;
 - c. nauwer verband tussen hoogte van het inkomen en de kinder-aftrek;
 - d. afschaffing van de personele belasting;
 - e. drastische verlaging van de successiebelasting bij vererving in de rechte lijn en tussen echtgenoten;
 - f. inning van daartoe geëigende belastingen in twaalf termijnen;
 - g. verruiming van de belastingvermindering voor stille reserve bij overdracht, overlijden of likwidatie;
 - h. verdergaande belastingfaciliteiten ter bevordering van de beoefening van de partikuliere charitas.
6. Bij het hoog niveau van de belastingen uitsluitend aanwending ervan tot dekking van de gewone dienst en het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds, tenzij voorzover, wegens bijzondere omstandigheden, het algemeen belang het dwingend anders eist.
7. Uitdrukkelijke karakterisering van de extra defensiebelastingen als tijdelijke noodmaatregel.

XV. Volksgezondheid.

1. a. Een voortdurende gezondheidspolitiek op de grondslag van de vrijheid van de menselijke persoon en zijn ontplooiingsmogelijkheden met name in verband van het gezin.
- b. Het richten van de overheidszorg op het steunen en stimuleren van de in de maatschappij gegroeide en groeiende activiteiten en instellingen, die worden gedragen door de zelfwerkzaamheid van de bevolking.
- c. Het beschikbaar stellen van voldoende geldmiddelen voor de ontplooiing van de volksgezondheidszorg en een subsidiebeleid, dat zoveel mogelijk objectieve normen hanteert, bij voorkeur neergelegd in publieke regelingen. Het bevorderen van een koördinatie tussen de subsidiëring in de verschillende sectoren.
- d. Bevordering van een integratie van de verschillende voorzieningen op het gebied van de sociale gezondheidszorg in het kader van de kruisverenigingen, opdat deze zorg de bevolking als een samenhangend geheel bereikt.

- e. Het erkennen in een wettelijke regeling van de schoolgezondheidszorg van de mogelijkheid tot het oprichten en in stand houden door het partikulier initiatief van schoolgezondheidsdiensten.
 - f. De doortrekking van de nationale lijn betreffende functieverdeling en samenspel tussen Overheid en maatschappelijke instellingen in de internationale gezondheidszorg.
2. a. De totstandbrenging van een volksgezondheidsprogramma, waarin verwerkt is het beleid op kortere en op langere termijn, zulks in samenwerking met de maatschappelijke instellingen, wier verantwoordelijkheid dient te worden erkend.
 - b. Bevordering van de coördinatie tussen gezondheidszorg en maatschappelijk werk.
 - c. Een herziening van de opleiding van verplegenden en een goede financiering van deze opleiding. Bevordering van het aantrekken van voldoende krachten voor de verschillende functies in de gezondheidszorg.
 - d. Het treffen van maatregelen ter garanderen van een goede kraamzorg in de gezinnen en een redelijke rechtspositie van de kraamverzorgsters.
3. a. Het bieden van ontplooiingsmogelijkheden aan de ziekenhuizen, psychiatrische inrichtingen en verpleeghuizen, daarbij rekening houdende met de reëel gebleken behoeften en met de levensopvattingen van de bevolking.
 - b. Stimulering van de geestelijke gezondheidszorg als een belangrijke voorziening voor mens en maatschappij.
 - c. In een wet betreffende zorg voor geestelijk gestoorde bijzondere aandacht voor de zorg van zwakzinnige en gehandicapte kinderen, zowel indien zij zijn opgenomen in inrichtingen als bij verblijf thuis.
4. a. Het stimuleren van de verdere ontwikkeling van de gezondheidsvoorlichting en -opvoeding.
 - b. Het verbeteren van de gezondheidszorg voor bejaarden.
 - c. Bevordering van revalidatie en verpleging van chronisch zieken en bejaarden in aan de eisen des tijds voldoende verplegingsinrichtingen. De totstandkoming van voldoende geoutilleerde verzorgingsinrichtingen voor lichamelijk en geestelijk gebrekkigen.
5. a. Het bevorderen van de hygiëne van bodem, water en lucht, zijnde van aktueel belang in de moderne gezondheidszorg, en in het bijzonder het treffen van maatregelen ter bescherming van de bevolking tegen de gevaren van radio-aktiviteit.
 - b. Herziening van de Warenwet met ook voor onze tijd doeltreffende maatregelen ten behoeve van de volksgezondheid.
6. a. Met waarborging van de vrije artsenkeuze, vervanging van het Ziekenfondsenbesluit door een wettelijke regeling van het Ziekenfondsenwezen, welke de ziekenfondsen in staat stelt om, in zelfwerkzaamheid en met zoveel mogelijk behoud van eigen zelfstandigheid en persoonlijke verantwoordelijkheid der

verzekerden, een goede geneeskundige verzorging te waarborgen aan allen, die daarvoor in aanmerking komen. Het betrekken hierbij van bejaarden, weduwen en wezen en invaliden met een inkomen beneden de verzekeringsgrens.

- b. Koppeling van de inkomensgrens voor de vrijwillige verzekering aan de loongrens voor de verplichte verzekering.
- c. Het onderbrengen van verplegingskosten voor zwakzinnigen en van bepaalde zware risico's in een volksverzekering.

XVI. Maatschappelijk Werk.

1. De zich wijzigende omstandigheden in onze samenleving vereisen een eigentijds beleid op het gebied van het maatschappelijk werk, waarbij voorop staat de maatschappelijke plicht om de mens, die in deze evolutie door welke oorzaak dan ook dreigt de aanpassing te missen en achterop te geraken, te helpen om zoveel mogelijk in zelfwerkzaamheid deze aanpassing te vinden. Daarom: doelmatige bevordering van het Maatschappelijk Werk, waarbij de zorg van de Overheid is gericht op de zelfwerkzaamheid van de verschillende bevolkingsgroepen, zowel landelijk, regionaal als plaatselijk. Daarbij:
 - a. het scheppen van vrije ontplooiingsmogelijkheden voor de sociaal-charitatieve activiteiten;
 - b. een verantwoorde organisatie van het gehele maatschappelijk werk met als basis het algemeen maatschappelijk werk;
 - c. een koördinatie tussen verschillende vormen van gespecialiseerd maatschappelijk werk in het kader van het algemeen maatschappelijk werk.
2. Bevordering van een beleid, gericht op de maatschappelijke ontwikkeling, waardoor bijzondere aandacht kan worden besteed aan de in de samenleving optredende structuurveranderingen. Als uitgangspunt voor dit beleid het geven van een eigen bijdrage vanuit de sociale sektor in het kader van een breder welzijnsbeleid. In dit verband bevordering van methodisch verantwoorde vormen van maatschappelijk opbouwwerk, waardoor recht wordt gedaan aan de zelfwerkzaamheid van de bevolking.
3. Bevordering van de koördinatie tussen het maatschappelijk werk en de sociale en geestelijke volksgezondheid.
4. Zorg voor het hanteren van zoveel mogelijk objectieve normen bij de subsidiëring met vermindering van onnodige overheidsbemoeiing. Hiervoor het scheppen van een wettelijk kader. Verbetering van de rechtspositie van de functionarissen op het terrein van het maatschappelijk werk.
5. Bijzondere aandacht voor het werk ten behoeve van de bejaarden, de blinden, de probleemgezinnen, de geestelijk en lichamelijk gehandicapten, de woonwagenbewoners en de thuislozen, de migranten en de in Nederland werkende buitenlandse arbeidskrachten en aan de gerepatrieerde Nederlanders en de spijtoptanten. Een wetenschappelijk verantwoorde en in forse stijl opgezette bestrijding der onmaatschappelijkheid. Daarbij samen-

werking van individueel maatschappelijk werk, maatschappelijk opbouwwerk, volksgezondheid, sociaal-kultureel werk en arbeidsvoorziening.

6. Bevordering van de totstandkoming van regelingen, die bestaanszekerheid, werkgelegenheid en andere maatschappelijke voorzieningen garanderen aan sociaal gekwetste groepen, zoals blinden en lichamelijke en geestelijke gehandicapten.
7. Totstandkoming van een wet ter vervanging van de Armenwet, zulks in overeenstemming met het huidige rechtsbewustzijn. Het scheppen van een wettelijke basis voor algemene groepsregelingen.
8. Een zodanige inrichting van de opleiding aan de scholen voor maatschappelijk werk, dat afgestudeerden de mogelijkheid krijgen op universitair niveau een graad te behalen.
9. Opleiding in de praktijk en bijscholing, alsmede voortgezette opleiding van universitair gevormden en afgestudeerden van de scholen voor maatschappelijk werk.
10. Samenwerking op internationaal niveau opdat de maatschappelijke ontwikkeling zowel binnen Europa als in de ontwikkelingsgebieden zo doelmatig mogelijk zal verlopen.

B. VOLKSHUISVESTING EN BOUWNIJVERHEID.

I. Volkshuisvesting.

Een woning, waarin de mens zich zelf kan zijn en waarin hij dusdanige eigentijdse voorzieningen vindt, dat zijn huis werkelijk de mogelijkheid biedt tot een volwaardig leven, behoort tot de wezenlijke behoeften van de mens, juist ook door de zich wijzigende maatschappijstructuur, het tempo van het economisch leven en het meer mechanische karakter van velerlei arbeid.

Daarom: een beleid, dat getuigt van het inzicht, dat het om primaire en wezenlijke zaken gaat van de hoogste prioriteit en dat structureel en met durf en fantasie wordt aangepakt.

1. Het instellen van een representatief nationaal onderzoek naar de werkelijke behoefte aan woningen in de verschillende huurklassen. Mede op basis van de resultaten van dit onderzoek:
 - a. het ontwerpen van een meerjarig woningbouwprogramma voor de gehele periode tot een evenwichtssituatie tussen vraag en aanbod — naar redelijke zekerheid — zal zijn ingetreden;
 - b. met inachtneming van een redelijk verschil in huurprijs tussen „oude” en „nieuwe” woningen in verband met verschil in kwaliteit en woongerief, in beginsel geleidelijke optrekking van het huurpeil, zulks totdat voor wat betreft de nieuwbouw de kostprijshuren zijn bereikt.
2. Hierbij een beleid in het bijzonder gericht op:
 - de aanpassing van de kwaliteit der woning, zowel technisch als naar comfort, aan de ontwikkeling der wooncultuur, waarbij subsidies mede aangewend kunnen worden aan kwaliteitsverbetering met name van vooroorlogse woningwetwoningen;

- een aanvaardbaar huur- en lastenniveau, speciaal voor de financieel zwakke groepen, zowel in de sektor van de eigen woning als van de huurwoning;
 - de bouw van woningen met betaalbare huren voor grote gezinnen;
 - de bouw van volkswoningen en van woningen voor de midden-groepen;
 - de huisvesting van bejaarden, alleenstaanden en gebrekkigen;
 - de opruiming van krotwoningen;
 - de bouw van één-gezinshuizen, en waar om doorslaggevende redenen dit niet mogelijk is, de voorziening in etagewoningen van een zodanig woon-komfort (o.a. liften bij meer dan drie woonlagen) dat zij voor één-gezinshuizen niet behoeven onder te doen;
 - de gezonde ontplooiings-mogelijkheid voor woningbouw door partikulieren;
 - de bestemming der woningwetwoningen, in het algemeen, voor de minder draagkrachtigen, waarbij een verantwoorde doorstroming naar een meer passende woning worde bevorderd voor hen, die krachtens hun inkomens daarvoor in aanmerking komen.
3. Toewijzing van extra-kontingenten aan gemeenten of groepen van gemeenten, waar de aanwezige bouwcapaciteit realisering van grotere woningkontingenten mogelijk maakt.
 4. Versterking van de positie der woningbouwcorporaties door bevordering van samenwerking in nationale en regionale organisaties, door toekenning van verantwoorde zelfstandigheid in financieel opzicht en door voorrang bij de woningwetbouw boven de gemeenten.

II. Bouwnijverheid.

In onze nationale ekonomie neemt de bouwnijverheid een fundamentele plaats in. 50 % van de nationale investeringen geschiedt in produkten, welke de bouwnijverheid voortbrengt. Deze zijn bovendien onmisbaar voor een suksesvol streven naar grotere welvaart en voor een harmonische ontwikkeling van onze volkshuishouding. Om deze dringende redenen dient de betekenis van de bouwnijverheid voortdurend te worden onderkend en erkend.

Daarom: structurele bouwnota's (naar analogie van de industrialisatienota's) als grondplan voor dit beleid.

1. Zolang het verstoorde evenwicht tussen bouwbehoefte en bouwproduktie tot een centraal overheidsbeleid noopt, het richten daarvan op:
 - a. de opvoering van produktie en produktiviteit, waarbij bedrijfs- en andere activiteiten, welke op deze opvoering zijn gericht, worden gesteund en gestimuleerd en belemmeringen worden weggenomen, welke aan deze rationele produktie afbreuk doen;

- b. een bouwprogramma, waar op harmonische wijze de behoeftevoorziening wordt nagestreefd, waarbij het woningkontingent, zonodig onder beperking van andere aktuele behoeften, zo hoog mogelijk dient te zijn.
2. Zo weinig mogelijk beperking van de realisatie van gebouwen ten behoeve van de werkgelegenheid. Binnen het bouwprogramma een zoveel mogelijk op de behoefte afgestemde reservering van het bouwvolume voor scholen, sportakkomodaties (waarbij bijzondere aandacht voor zwembaden en sporthallen) en dergelijke onuitstelbare voorzieningen.

III. Ruimtelijke ordening.

Erkenning, dat voor een doelmatige bevordering van het welzijn der burgers de ruimtelijke ordening onmisbaar is. Dit brengt o.m. mede een harmonisch bodemgebruik voor agrarische, industriële en verkeerstechnische doeleinden, alsmede in het belang van recreatie en natuurschoon. Hiertoe op regionaal niveau het opstellen van bestemmingsplannen, die echter voor wat betreft de geïndiceerde gebieden voldoende marges en voorts een zo groot mogelijke partikuliere vrijheid dienen te laten. Zodanige samenstelling en opzet van de Raad voor de Ruimtelijke Ordening, dat deze hieromtrent met gezag stimulering, coördinatie en waakzaamheid kan aanbevelen bij de bevoegde organen, alsmede de Centrale Overheid en de volksvertegenwoordiging kan wijzen op belangrijke regionale of landelijke tekortkomingen.

C. ONDERWIJS, KULTUUR EN SPORT.

I. Onderwijs.

1. In het beleid, gericht op de wereld van morgen, moet het onderwijsbeleid in de naaste toekomst erop gericht zijn, iedere jeugdige en volwassene de vorming te geven, die beantwoordt aan zijn aanleg, begaafdheid en belangstelling, waardoor hij in staat is als christen zijn levensopgave te vervullen en in de maatschappij de hem toekomende plaats in te nemen.
Konkreet dient het onderwijsbeleid gericht te zijn op:
 - a. handhaving en voltooiing van de onderwijswetgeving overeenkomstig de grondslagen, die in de grondwet zijn vastgelegd;
 - b. aanpassing en kwalitatieve verbetering van het onderwijs ten einde de jeugdige mensen beter te vormen en te scholen voor de werkelijke taken en de leidende functies, welke zij in hun later leven te vervullen krijgen op de verschillende gebieden en op de onderscheiden niveaus van het maatschappelijk en economisch leven;
 - c. schepping van ruimere mogelijkheden om de gehele Nederlandse jeugd aan de verschillende vormen van onderwijs (met name ook het Wetenschappelijk Onderwijs) te doen deelnemen.
2. Ter voltooiing van de onderwijswetgeving op de grondslag der grondwettelijke beginselen: aanpassing van de Lager Onderwijswet aan veranderde maatschappelijke situaties en nieuwe onderwijskundige inzichten. Op korte termijn wettelijke regeling van

het B.O. Zodra mogelijk invoering van de negenjarige leerplicht, aangevuld met een vormingsplicht. Afhandeling en invoering van de wet-Cals op het voortgezet onderwijs. Schepping van ruimere mogelijkheden voor maatschappelijke onderwijsorganen om op het stuk van de organisatie en de inrichting van het onderwijs adviserend op te treden. Integrale vergoeding van de investerings- en exploitatiekosten van de bijzondere universiteiten en hogescholen.

3. Voor de opvoering van de kwaliteit van het onderwijs: de totstandkoming van een afdoende leraren-opleiding voor het V.H.M.O. en het N.O., een ruime subsidiëring van het werk der Pedagogische Centra en een krachtdadige bevordering van de onderwijs-research. Diensten op het terrein van de zorg voor het lichamelijk en geestelijk welzijn van het kind, die de school kunnen helpen haar eigen taak optimaal te vervullen, binnen de grenzen van een gewenste werkzaamheid en geregeld overeenkomstig de beginselen der onderwijs-pacifikatie. Gemeentelijke activiteiten ter verbetering van het onderwijs ook ten goede doen komen aan de bijzondere scholen.
4. Krachtige bevordering van het vormingswerk en het part-time onderwijs gedurende de werktijden, ter verhoging van de geestelijke weerbaarheid der jongeren, die in de gekompliceerde verhoudingen van deze tijd de maatschappij intreden. Verhoging van de rijkssubsidie voor de vormingsinstituten voor de leerplichtvrije jeugd. Stimulering van het avondonderwijs voor de ouderen. Voortdurende aanpassing van de beurzen en studietoelagen (ook voor het voortgezet onderwijs) aan de behoeften; bijzondere aandacht daarbij voor de gezinnen met geringere inkomens.

II. Kultuurpolitiek.

In de wereld van morgen is een actieve cultuurpolitiek onmisbaar om enkeling en volk de menselijke waarden en verworvenheden te doen kennen en te laten ontwikkelen en aldus allen zoveel mogelijk deel te doen hebben aan het cultuurbezit. Daarom:

1. Bevordering van een gezonde volksontwikkeling en kulturele vorming, zowel wat betreft de ontplooiing van de persoonlijkheid, de gezinskultuur als de werkzaamheid in het „derde milieu”; het scheppen van gunstige voorwaarden voor een intensieve cultuurbeleving, enerzijds door een brede spreiding van de mogelijkheden daartoe over het gehele land (horizontale spreiding) anderzijds door een doeltreffend inleiden van achtergebleven volksgroepen in het cultuurleven (vertikale spreiding);
2. Doelmatige spreiding van de nationale cultuur, ook door een oordeelkundige verdeling van kunstinstellingen, musea, instituten tot opleiding van kunstenaars over de gewesten; bevordering van de gewestelijke cultuur en van de kulturele ontwikkeling ten plattelande, met krachtige stimulering van de zelfwerkzaamheid in alle geledingen van het volk, en ruime verlening van taken en opdrachten aan Nederlandse kunstenaars;
3. Voortgaande krachtige bevordering van het jeugdwerk met ge-

waarborgde vrijheid van inrichting en methodiek, en met inachtneming van plaatselijke en gewestelijke zelfstandigheid; goede lektuurvoorziening en bescherming van de jeugd tegen schadelijke invloeden b.v. door het tot stand brengen van een wet op de leesbibliotheek.

4. Doelbewuste natuurbescherming en intensieve verzorging van het monumenten (w.o. molens-) bezit.
5. Wettelijke regeling van radio en televisie op basis van de daadwerkelijke zelfstandigheid der omroepverenigingen en de bevordering van een passende samenwerking tussen deze; reclame in radio en televisie is aanvaardbaar, mits het te kiezen systeem afdoende garanties omvat, dat het exploiteren van de reclame geen invloed uitoefent op de samenstelling en het peil van de programma's, de reclameboodschappen voldoen aan verantwoorde ethische normen en het te kiezen systeem als zodanig niet het wezenlijke van het omroepbestel aantast.
6. Bevordering van de internationale kulturele betrekkingen, allereerst in het ressort van eenzelfde taal- en kultuurgemeenschap (Vlaanderen, Noord-Frankrijk), onder meer door het sluiten van kulturele verdragen, het actief deelnemen aan het internationale organisatieleven op dit gebied en de uitwisseling van docenten en studenten.

III. Lichamelijke vorming en sport.

In het licht van de geestelijke en lichamelijke volksgezondheid, alsmede in verband met het toenemen van de vrije tijd en het groeiende gemechaniseerde karakter van de maatschappij dient een hoge prioriteit te worden gegeven aan voorzieningen, waardoor een actieve sportbeoefening en lichamelijke vorming overeenkomstig de kwantitatief en kwalitatief groeiende behoeften mogelijk wordt.

Een meer systematische aanpak van deze problematiek is vereist.

Daarom:

1. In nauw overleg met de gemeentelijke en provinciale Overheid alsmede met de landelijke sportorganisaties een globale behoeftepeiling der sportakkomodaties, waarbij tevens rekening wordt gehouden met de behoeften van de ongeorganiseerde sportbeoefening.
2. Een nationaal beleid met betrekking tot de lichamelijke vorming en sport gericht op:
 - a. de verwezenlijking van een dagelijkse lestijd lichamelijke vorming op de scholen, die vallen onder de lager-onderwijswet;
 - b. totstandkoming van medisch-wetenschappelijk onderzoek en verdergaande subsidiëring van het werk van de medische sportkeuringsbureaux;
 - c. doelmatige subsidiëring van de landelijke sportorganisaties, ongeacht het bestaan van de sporttotalisator;
 - d. wijziging van de wettelijke regeling van de sporttotalisator in dier voege, dat de uit te keren prijzen worden geliberaliseerd en de beperkingen betreffende minimum-leeftijd en maximum-inzet worden gehandhaafd.

IV. Vrije tijdsbesteding en recreatie.

Bijzondere eisen stelt de economische en maatschappelijke ontwikkeling aan het scheppen van ruime mogelijkheden tot zinvolle en ontspanning gevende vrijetijdsbesteding. Het overheidsbeleid zal gericht moeten zijn niet alleen op het inhalen van een dreigende achterstand in deze voorzieningen, maar vooral op de te verwachten verdergaande toekomstige behoeften. Daarom:

1. Bij de woningbouw aanpassing aan de eisen, welke de vrijetijdsbesteding in gezinsverband stellen; bij het bouwbeleid tevens de gepaste prioriteit voor bouwwerken (klublokalen en zaalruimten) ten behoeve van de vrijetijdsbesteding.
2. Zowel in de globale landelijke planning als bij het opstellen en goedkeuren der streekplannen: doelmatige voorzieningen voor recreatie en in een aan de groeiende behoefte aangepast tempo verwerkelijking daarvan.
3. Bij de opstelling en realisatie van het wegenplan mede betrekken de eisen, welke het toerisme — ook het internationale toerisme — stelt.
4. Meer in het bijzonder:
 - a. stimulering en koördinerend van werkzaamheden van instituten, verenigingen en lagere publiekrechtelijke lichamen bij het scheppen en instandhouden van voorzieningen ten behoeve van de recreatie; bevordering van de daartoe behorende voorlichting;
 - b. uitbreiding van de voor recreatie beschikbare gebieden, hetzij door subsidiëring, hetzij door eigen aankoop door de Overheid; daarbij ontsluiting van potentiële, doch tot nu toe niet geschikte terreinen voor recreatie;
 - c. verbetering van de bestaande recreatiegebieden door het tot stand brengen van een passende akkomodatie, zoals goede toegangswegen met brede groenstrook, rijwiel- en wandelpaden, ruime parkeerplaatsen;
 - d. bij voorkeur het bestemmen van voor recreatie niet geschikte terreinen voor militair oefenterrein, zódat de woeste gronden voor recreatiedoeleinden gebruikt kunnen worden; indien mogelijk het openstellen van voor militaire oefeningen bestemd terrein voor recreatieve doeleinden;
 - e. bij ruilverkavelingen naast de landbouwbelangen en andere belangen tevens het betrekken van de recreatiebelangen;
 - f. maatregelen ter voorkoming van vervuiling en vernieling van recreatiegebieden en het doen samengaan van de belangen van natuurbehoud en recreatie;
 - g. het scheppen van ruime mogelijkheden voor de water-recreatie, waarbij bijzondere aandacht voor door de scheepvaart niet gebruikte waterwegen; waar mogelijk ontsluiting van de oevers met daarbij behorende akkomodaties ten behoeve zowel van water- als landtoerisme;
 - h. in de gemeenten, waar de openluchtrecreatie geheel of gedeels ten grieve van anderen dan de eigen gemeentenaren

geschiedt, zullen het Rijk en de Provincie de daaraan verbonden kosten op billijke wijze voor hun rekening nemen;

- i. Uniformering van de ge- en verbodsbepalingen van de openluchtrecreatie.

D. BINNENLANDSE ZAKEN EN JUSTITIE.

I. Algemeen.

Verlaging van de leeftijd voor het passief kiesrecht tot 23 jaar en voor het actief kiesrecht tot 21 jaar.

Herziening van de Gemeentewet.

Bevordering van christelijke zeden bij toerisme en in ontspanningsgelegenheden.

Bevordering van de zogenaamde processievrijheid.

II. Samenwerking en spreiding van verantwoordelijkheid.

1. Doeltreffende regelingen bij wet in overleg met de Provinciale en Gemeentelijke Besturen voor de onderscheidene agglomeraten van gemeenten, voor welke evenwichtige ontwikkeling geen genoegzame waarborgen bestaan. Deze regelingen zullen zoveel mogelijk onder behoud van de zelfstandigheid van de daarbij betrokken gemeenten, gericht moeten zijn op een evenwichtige ontwikkeling in het betreffende gebied.

In die gevallen slechts, waarin door samenwerking de belangen van een of meer kleinere en/of grotere verbanden niet op doeltreffende wijze zouden kunnen worden behartigd, dient de wijziging van gemeentegrenzen of van gehele of gedeeltelijke samenvoeging van gemeenten te worden overwogen.

2. Een zodanige wijziging van de Wet houdende voorschriften met betrekking tot Gemeenschappelijke Regelingen, dat een gemeenschappelijke regeling niet slechts een bepaald belang van bijzondere betekenis, maar ook een bepaalde groep van verwante of aan elkaar grenzende belangen kan betreffen. Voorts: opening van de mogelijkheid van samenwerking tussen gemeenten en waterschappen.
3. Waakzaamheid voor provinciale en gemeentelijke autonomie; eerbiediging door de Rijksoverheid van de eigen werkingsfeer van Provincie en Gemeente.
4. Een meer konkreet gestalte geven aan de decentralisatie-gedachte met behulp van een stelselmatig onderzoek naar de mogelijkheden van overheveling van staatsbemoeiing naar provinciën en gemeenten.
5. Inkrimping van de vergaande bemoeiingen van de Rijksoverheid met de provinciale en gemeentelijke werkzaamheden op allerlei terrein door middel van de zogenaamde dekoncentratie.

III. Ambtenarenzaken.

1. Politieke vrijheid voor de ambtenaar, voorzover zijn deelneming aan de publieke dienst zich niet dwingend daartegen verzet.

2. Bijzondere aandacht voor de lonen en salarissen van lager- en middelbaar overheidspersoneel.
3. Herziening van structuur en werkwijze van de Centrale Commissie voor Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken. Mede in verband met de gerechtvaardigde aanspraken van het overheidspersoneel op een gezonde verhouding tussen ambtelijke en particuliere arbeidsvoorwaarden — in hun totaliteit beschouwd — de instelling van:
 - a. een eigen sekretariaat der Centrale Commissie ten behoeve van een doeltreffende dokumentatie, die voor allen in het georganiseerd overleg toegankelijk zal zijn;
 - b. een kollege van wijze en deskundige mannen, die advies verstrekken in gevallen van blijvend gemis aan overeenstemming tussen de overheidsvoorstellen en die van de meerderheid der personeelsvertegenwoordiging.
4. Herziening der Pensioenwet-1922 naar aanleiding van de studie der Commissie van Poelje.
Terzake van de pensioenen voorts:
 - a. drastische verzwakking der anti-kumulatie-bepalingen en van de degressieve schaal ter berekening van de pensioenmaxima, zowel terzake van het eigen pensioen als van dat van weduwen en wezen en het invaliditeitspensioen;
 - b. zodanige wijziging van de samenstelling van het gezinspensioen, dat in ieder gezin voor elk kind het volle pensioen wordt gerealiseerd;
 - c. voor kinderen, die dagscholen bezoeken, pensioenuitkeringen tot aan de 27-jarige leeftijd;
 - d. betere afstemming der pensioenen op de ontwikkeling van de salarissen.
5. Ook voor de ambtenaren progressieve kinderbijslag en opvoering van de bijslagen boven het thans nog geldende plafond.
6. Ziektekostenregeling voor het overheidspersoneel.
7. Voortgezette herziening van de klassificatieregeling en overleg met het particuliere bedrijfsleven, teneinde geleidelijk tot afschaffing te geraken.

IV. Justitie.

1. Verscherpte bestrijding van de pornografie en van de openbare ontucht.
2. Een ruimhartig toelatingsbeleid ten aanzien van spijtoptanten en maatschappelijke Nederlanders uit Indonesië en Nieuw-Guinea.
3. Bij het bepalen van de straf de reklassering der gestraften een belangrijke faktor doen zijn.
4. Kinderbeschermingsbeleid, gericht op de verdere ontwikkeling van het particulier initiatief.
5. Strikte handhaving van de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en haar doelmatige opleiding en vorming.

6. Rechtvaardige beloning van advocaten voor behandeling van kosteloze burgerlijke zaken.
7. Eenvoudige en goedkope procesgang bij burgerlijke zaken.
8. Deskundige rechtspraak in arbeidszaken, wettelijke regeling van het vreemdelingenrecht.
9. Totstandbrenging van een nieuw Burgerlijk Wetboek, algemene aanvullende regeling op de administratieve rechtspraak, vernieuwing en herziening van het militaire strafprocesrecht.
10. Bevordering van de eenmaking van het recht in het Benelux-gebied en in het gebied der E.E.G.
11. Bevordering van een behoorlijke regeling voor de ter beschikking gestelden.
12. Herziening van de nationaliteit der gehuwde vrouw.

E. LANDBOUW EN VISSERIJ.

I. Landbouw.

In het kader van het algemeen-sociaal-ekonomisch beleid zo gunstig mogelijke voorwaarden te scheppen voor een gezonde ekonomische ontplooiing van de agrarische bedrijfstak en voor een ontwikkeling van welvaart en welzijn van de agrarische bevolkingsgroep, overeenkomstig aan die van de andere bevolkingsgroepen.

Daartoe:

1. Krachtige bevordering van een produktiviteitsverhoging in de land- en tuinbouw middels een vooruitstrevend beleid op het gebied van het onderzoek, onderwijs en voorlichting, alsmede op het vlak van de kultuur-technische en andere produktie-omstandigheden.
2. Verbetering van de levens- en werkomstandigheden voor de agrarische bevolking en voor het platteland in het algemeen, waartoe een versnelde uitvoering van ruilverkavelingen en andere kultuur-technische werken een belangrijke bijdrage zullen moeten leveren.
3. Versterking van de marktpositie van de land- en tuinbouw in binnen- en buitenland, waarbij gestreefd moet worden naar een tot waardebrenging van de agrarische produkten op een verantwoord niveau.
4. Een zodanig markt- en prijsbeleid en met name een garantiebeleid, dat daardoor voor de verschillende groepen van sociaal-ekonomisch verantwoorde bedrijven het bereiken van een redelijk bestaan mogelijk wordt.
5. Een zodanig beleid op het terrein van de ruimtelijke ordening, grondpolitiek en landaanwinning, dat een gezonde ontplooiing van de land- en tuinbouw niet wordt belemmerd, integendeel zoveel mogelijk bevorderd wordt.
6. Een belastingpolitiek, welke voldoende rekening houdt met de speciale voor land- en tuinbouw geldende omstandigheden, met de noodzaak van produktiviteitsverhoging en versterking van de marktpositie.

7. Krachtige medewerking aan een snelle en verantwoorde verwezenlijking van een gemeenschappelijk Landbouwbeleid in de Europese Economische Gemeenschap.
8. Doelbewuste medewerking aan de totstandbrenging van een meer effectieve internationale samenwerking op agrarisch terrein, mede in het licht van de hulp aan economisch-minder ontwikkelde landen.

II. Visserij.

Bevordering van de visserij met name door verbetering en vernieuwing van de visserijvloot, verbetering van het visserij-onderwijs en het streven naar oplossing der problemen, welke in verband met verdergaande inpoldering en afsluiting van zeegetaten de visserij aanbelangen.

Aanpassing van de vissershavens aan de belangen van het vissersbedrijf en van de vissersbevolking.

F. VERKEER EN WATERSTAAT.

1. Uitgangspunt voor het verkeersbeleid vormen:

- de noodzaak om in een meer aangepast tempo, tijdiger en in ruimere mate de verkeersmogelijkheden doelmatig uit te bouwen, gericht op de reële verwachtingen van de ontwikkeling van het verkeer in verband met de toenemende welvaart, de bevordering daarvan en de groei van het nationaal en internationaal toerisme;
- de noodzaak om meer doelmatige voorzieningen te treffen ter verhoging van de verkeersveiligheid.

Dit beleid zal meer positief en minder restriktief gericht moeten worden, dan thans het geval is.

2. Ter realisatie van dit beleid:

- a. op korte termijn, op basis van reeds verrichte studies, het voorleggen van een van durf en visie getuigend plan terzake van de voorzieningen op lange termijn, ruim opgezet en mede geplaatst in het kader van een ruimtelijke ordening, ook naar Europees formaat;
- b. snelle uitvoering van een urgentie-program voor verbetering van de zwakste schakels in het wegennet, evenwel zo, dat deze past in een totaal-opzet;
- c. opleiding van ambtenaren der lagere publiekrechtelijke lichamen en voorlichting aan bestuurlijke instanties van deze lichamen terzake van verkeersplanning;
- d. intensieve coördinatie en samenwerking tussen de instanties, welke in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor het verkeersbeleid, het bouwbeleid en het ruimtelijke orderingsbeleid;
- e. waar aanpassing van de infra-structuur tengevolge van plaatselijke en regionale omstandigheden praktisch onmogelijk is: opvoering van het verkeersrendement van bestaande wegen, waterwegen en openbare vervoersmiddelen;

- f. ruime subsidie aan instanties en organisaties, die de bevordering van de verkeersveiligheid tot doel hebben;
 - g. invoering van minimum-snelheden op daarvoor in aanmerking komende wegen en het gebruik maken van meer moderne middelen om de duidelijkheid in de verkeersvoorschriften en aanduidingen daarvan te bevorderen;
 - h. bevordering van praktisch verkeersonderwijs op de scholen en bij andere opleidingen, alsmede aan daarvoor in aanmerking komende groepen en personen.
3. Bevordering van de bloei der Nederlandse havens, mede door de verbetering van de weg- en waterverbindingen met het achterland, waarbij bijzondere aandacht voor de havens in de ontwikkelingsgebieden van Zuid en Noord; afdoende bescherming tegen stormvloed; bevordering van noodzakelijke werken ten bate van de zoetwatervoorziening.
4. Opheffing van belemmeringen in het internationale vervoer; samenwerking in het kader van de West-Europese integratie; ruimte voor de partikuliere vervoers-ondernemer binnen het kader van het algemene vervoersbelang; bevordering van de modernisering van de binnenvloot.
5. Wettelijke regeling ter bestrijding van de toenemende verontreiniging van de openbare waterwegen, waarin opgenomen coördinatie van optreden der besturen van provincie, gemeente, en waterschap, alsmede financiële participatie van het Rijk en de voorwaarden daartoe.